

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisitorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

Ex Decretalibvs Greg. IX. Tit. De Haereticis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

INCIPIT SECVNDA PARS DIRECTORII INQUISITORVM,

*Cum Comentarijs Francisci Pegne Sacre Theologie & iuris
vtriusque Doctoris.*

SECVNDA pars huius Directorij officij Inquisitoris est de hereticis, & de eorum credentibus, fautoribus, receptatoribus, & defensoribus; & de fide suspectis, de hæresi diffamatis, de Valdensibus, siue pauperibus de Lugduno, Pseudoapostolis, Begardis, Fraticellis, ac de tertio ordine Beati Francisci, seu penitentia fratribus, de sortilegis heretica lib. de diuinatoribus, de blasphemis hereticis, de excommunicatis per annum & amplius, de apostatis fidem abnegantibus, de Iudæis & Saracenis, & ceteris infidelibus contra fidem, & Inquisitionis officium delinquentibus.

DECRETALES TITVLI DE HAERETICIS DE VOLV- MINE MAIORI.

Stephanus Papa omnibus Episcopis.

Infidelis est, qui non habet certitudinem fidei: et infideli non est credendum in preiudicium alterius.

C A P. I.

DVBIVS^a in fide, infidelis est. Nec^b eis omnino credendum est, qui fidem veritatis ignorant.

COMMENT. I.

c. Dubius. vn. de sumptum.

DVBIUS in fide.] *Desumptum est ex epistola decretali 1. Sixti Pape 1. ad omnes Christiani fideles: vel ex epistola Iulij Pape 1. cuius initium est: Decuerat uos. c. 11. refert Burchardus lib. 1. Decret. c. 144. & Iuo par. 5. c. 257. itaque titulus huius capitis fortassis non Stephano, sed Iulio vel Sixto conuenit.*

Integra clausula cap. Dubius.

Integra perodus apud Sixtum ita habet: De cetero placuit, propter malorum hominum infestationes, ut in accusatione domini ministrorum, primo persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium enucleatim perferretur: nam fides omnes actus hominis præcedere debet; quia dubius in fide, infidelis est. Nec eis omnino est

A credendum, quia ueritatis fidem ignorant, nec recte conuersationis vitam ducunt; quoniam tales facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie uiuentes. idcirco suspicio eorum discutienda est primum, & corrigenda, neque accusatoribus suspectis, vel de inimicorum domo prodeuntibus est credendum. *Hec Sixtus. Apud Iulium in dicta epist. c. 11. integra clausula habet ita: Placuit semper in accusatione clericorum, primo persona, fides, vita, & conuersatio blasphemantium perferretur; nam fides omnes actus hominis præcedere debet: quia dubius in fide infidelis est, nec eis omnino est credendum; qui ueritatis fidem ignorant, nec recte conuersationis vitam ducunt; quoniam tales & facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie uiuentes. Ideo suspicio eorum discutienda est primo, & corrigenda, neque accusatoribus suspectis, & de inimicorum domo prodeuntibus est credendum. hec Iulius. Raimundus Decretalium Pontificiarum collector, omisissis ceteris, hoc solum fragmentum, quod interpretamur, in hunc locum transtulit.*

De intellectu huius capitis: præter doctores hic agit Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 1. B. Antoninus 3. p. tit. 22. c. 5. §. 10. Turcremata in summa de Ecclesiis lib. 4. p. 2. c. 12. Albertinus tra. de agnos. asser. q. 3. nu. 6. & idem Albertinus copiosius in repetitione rubricæ de heret. lib. 6. q. 15. n. 26. et seq. Palacios Rubius.

bilis in allegatione de heresi. S. 5. Melchior Canus lib. 12. de locis theologis. c. 9. Alfonso Casirus lib. 2. c. 7. de iusta hereticorum punitione, & alij quos sciens omitto.

Melchior Canus pregitato loco de intellectu huius capitis deservens, inter cetera ait, primum hoc caput non est forsitan spectare, ut ex illius sententia homines heretici iudicentur, sed est potius, ut fidei iudices intelligant, quosnam sint in causa fidei testes legitimos habituri. Absurdum enim esse, ut infideles de fide adversus Christianos testificentur, siue infideles veritatis ignoratione aut dubitatione sint, seu multo etiam magis errore contrario. Atque hic etiam intellectus colligi posse videtur non obscure ex integris clausulis, quas paulo antea adduximus, in quibus institutum Pontificum esse videtur, agere non de fide aut infidelitate, quae constituit hominem catholicum, aut contra haeticum, sed de fide testium quasi vellent dicere eorum testimonium minime esse recipiendum adversus domini ministros, quorum vitas, conuersatio, probitas, & fides siue fidelitas, probata non esset. Hos enim Romani porristes iure ac merito infideles esse dicunt, et est, indignos ut eorum testimonio fides habeatur: quod ex iura & moribus eorum facile colligitur.

Ego vero quamquam videam, quod admissio huiusmodi intellectu; nihil fortassis absurdum inde consequatur, nihilominus tamen verius censeo, hoc fragmentum in hunc locum translatum, & sub titulo de hereticis collocatum, accipiendum esse de dubitantibus in fide catholicam, quae constituit hominem catholicum & Christianum, non de fide humana, prout est virtus moralis, quae constituit hominem veracem & fidelem in testimonijs reddendis.

Atque hoc verum esse existimo, quamvis in proprijs fontibus, quos paulo antea iudicauimus, de fide testimonium humana ageretur, cum non sit novum eadem alicuius verba, in vno loco habere vnum sensum, inde vero ad alium locum translata, paucis vel de partibus, vel additis, vel mutatis, immo vero interdum integra manentia, alium atque alium sensum gignere, pro diversitate locorum, aut rerum, aut personarum, quibus inseruntur, vel attribuantur, argumeto L. ius civile. ff. de iust. & iure.

Quare cum hoc fragmentum ponatur sub titulo de hereticis, non autem sub titulo de testibus, verius videtur, si dicatur, velle hic Romanum Pontificem definire, eos qui de fide catholica dubitant, haeticos esse iudicandos. Lex enim vel canon in dubio intelligi debent, ut conveniant rubrica vel titulo, sub quo ponitur. l. Imperator. vbi notat Bartolus, ff. de in diem addit. & idem vult Bartolus in l. fin. in principio, ff. de condit. indeb. Panormitanus in c. inter alia. circa finem extra de immunit. eccl. & Paulus de Castro in l. actio. C. de transact. Hinc dicit Baldus in l. vnica. C. ne liceat tertio provocare, quod quando textus est dubius, rubrica sub qua ponitur, probat qualiter sit intelligendus.

Præterea dico non esse a veritate alienum fateri hoc fragmentum in suis fontibus accipi de dubitantibus in fide catholica: nam apud Sixtum post illa verba, quae paulo antea retulimus continenter, nullis interpositis, subsequitur ita: Erant enim

A quidam, qui peius videbantur esse ex nobis, sed non erant ex nobis; si vero fuissent ex nobis, mafissent utique nobiscum, & non conturbassent fratres, Exacuerunt enim (ut ait propheta) linguas suas sicut serpentes, venenum aspidum sub labijs eorum. Quapropter hi respuendi sunt. si incorrigibiles apparuerint, & vitandi, ne Domino famulantes decipiant. hæc Sixtus. Quibus verbis illi aperte significantur, qui a suscepta catholica fide, & Christiana religione recesserant, ergo in proxime precedentibus, eosdem videtur intellexisse cum dixit dubios in fide esse infideles, cum vna & eadem continua serie verborum utens. de eisdem loqui proculdubio videatur.

B Iam regulariter qui fidem catholicam deserunt, & haetici vel apostati sunt, ideo deserere eam videntur quia de bonitate & certitudine eius dubitant, et eam sibi eligunt disciplinam, quam putant esse meliorem. cap. heresis. 24. q. 3. quare non est mirum, si dubij in fide, infideles & haetici esse dicantur, ut paulo post clarius pateat.

C His ita constitutis, ut ad rem proximius accedamus, observandum est primo, quod vbiunque aliquid credendum proponitur, semper firmitas exigitur & simplicitas, illa, ad excludendum titubationem, hæc, ad repellendum errorem requiritur, nam titubatio & error in credendis, fidei adversantur. nec desunt ad hoc probandum testimonia. Athanasius in regula fidei, post enumeratos & explicatos fidei articulos subdit dicens: Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, saluus esse non poterit. Item in ca. 2. de su. & Trini. de fide catho. lib. 6. post definitum articulum de processione Spiritus sancti, additur ita. Hoc professus est haetenus, prædicavit, & docuit hoc firmiter tenet & prædicat, profiteatur & docet sacrosancta Romana Ecclesia. Item in Clemente 1. de sum. trinit. & fide catho. antequam multa catholice veritates definiantur, scribitur in hunc modum. Fidei catholicae fundamenta firmiter inhaerentes. Et sanctus Bernardus ad hæc respiciens dicebat; Fides ambiguum non habet, & si habet, fides non est. Sanctus item Hieronymus scribens in illud Habacuc, cap. 2. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semet ipso, ait ita: Si autem dubitauerit fides tua, & putaverit non venire quod spondeo, habebis prograndi pœna, quod mea anima displicebis. Iustus autem, qui credit verbis meis, & de his non ambigit quæ polliceor, habebit præmium vitam æternam hæc Hieronymus: Multa bis similia adduci possent in eandem sententiam, quæ consulto omitto.

D Hæc vero ideo commemoravi, ut intelligatur, Dubitationem uellut ex diametro pugnare cum fide, et propterea dubitantem de credendis, eo modo, quo explicatur sumus, non esse fidelem, sed haeticum.

E Præterea illud quoque præmittendum est, sine quo vix hæc tractatio perfecte intelligi potest, videlicet, ad heresim constituendam, necessariam esse scientiam vel notitiam contrariae veritatis: non enim sufficit quod Christianus erret in fide, ad hoc ut sit haeticus, nisi etiam sciat id quod approbat contrarium esse catholice veritati. Nam cum heresis sit electio

1. Ioan. 2.

Psal. 138.

Firmitas exigetur in credendo, item simplicitas

Dubitatio de credendis cum fide pugnat.

Ad heresim constituendam necessaria est scientia contrariae veritatis.

F electio

De qua fide recipiendum ac cap. Ducius.

et vel cano in dubio intelligitur et cuncti sub no ponunt.

electio eius doctrine, quam quis putat meliorum, cap. heresis. 24. quest. 3. nemo ignoret, que eligit, vt lib. 1. Rhetoric. c. 19. auctor est Aristoteles: (est enim electio operatio voluntatis, que ex consilio prouenit.) fit vt ea, que eligimus, deliberatio ante cedat; id quod sine noticia & scientia eius rei, qua eligimus, contingere non potest. Quare vt firmiter aliquid amplecti dicamur, notitiam eius prius habere debemus; inde fit vt vere & proprie is hereticus dici non possit, qui ignorans catholicam veritatem, eius contrarium proficitur. Erit autem tunc hereticus, cum sciens, vel sufficienter admonitus illud esse catholicum dogma, d. libere, sciens, & volens contrarium amplectitur. Caietanus apud sanctum Thomam. 2. 2. q. 11. arti. 2. Turrecremata in summa de Ecclesia, lib. 4. p. 2. c. 13. Siluester verbo heresis, q. 2. vers. Quinto, vt quis errorem. Simancas de catho. in st. tit. 3. 1. de hereticis. num. 10. & alij communiter.

Credibilium alia esse genera.

Directe ad fidem que dicantur petri nere.

Indirecte que spectant ad fidem.

Credibilia tertii generis que sunt.

Subreptitia tentatione dubitans de credibilibus, non est hereticus.

Ad hac prenotandum est etiam id, quod multis locis docet sanctus Thomas 2. 2. questio. 2. cum de credibilibus agit. quem refert & sequitur Emericus par. 1. questio. 7. & 12. videlicet, eorum, que ad fidem pertinent, tria esse genera: quedam enim sunt que ad fidem pertinent directe, qualia sunt ea, que nobis sunt principaliter diuinitus propostita ad credendum: vt Deum esse trinum & vnum, filium Dei esse incarnatum, & alia que sunt totius Christiane fidei principia & prima fundamenta, vt sunt articuli fidei, quia quolibet fidei explicite credi debent, sicut ostensum est supra par. 1. questio. 3. de fide explicite habenda.

Rursus sunt alia credibilia, que indirecte ad fidem spectant, quia non proponunt principaliter ad credendum sicut superiora: ad eorum tamen negationem sequitur negatio, & corruptio fidei omnium articulorum. talia sunt illa alia ab articulis fidei que in sacris litteris continentur: vt quod Abraham duos habuerit filios: quod Dauid fuerit rex: quod Ioseph fuerit sponsus Mariæ: quod Simon Cyrenæus fuerit angariatus ad portandum Crucem Domini & similia.

Sunt postremo alia credibilia, que expresse in sacris litteris non ponuntur: sunt tamen ex illis per Ecclesiam deducta & definita, tamquam de fide credenda, vt quod Spiritus sanctus procedat a patre et filio tanquam ab vno principio & vnica spiratione, c. fidei. de sum. trinit. & fide catho. lib. 6. Quod Dominus noster cum Apostolis habuit aliqua in comuni, vt in extrauag. cum inter nonnullos. titu. de verb. signific. Quod exercere vsuram sit peccatum. Clement. 1. de vsuris. §. sane si quis. & alia huiusmodi multa, que longum esset recensere.

His velut fundamentis future doctrine premiffis, distinguenda sunt varia dubitationum genera, & secundum vnumquodque respondebitur ad principale dictu huius capitis, quomodo scilicet dubius in fide, sit infidelis & hereticus.

Multis ergo modis contingere potest, aliquem dubitare de credibilibus, vt ait Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, quest. 22. art. 1. Primo subreptitia tentatione, cum quasi inopinanter aduenit nobis quedam tentans cogitatio

A circa credibilia, vt de perpetua sancte Mariæ Dei genetricis virginitate, Christi Domini morte, & similibus, qua cogitatione subitanea animus rapitur, & cogitat qualiter illa fieri poterit, aut his similia.

Et de hoc dubitationis genere fit hæc prima conclusio: Dubitatio circa credibilia, proueniens ex subitanea subreptitia tentatione, nec hereticum facit, nec sapit heresim; quia frequenter contra voluntatem accidit, immo qui se bene confirmat in fide, & talibus motibus resistit, meretur, sicut ille qui resistit stimulis carnis, aut alijs prauis cogitationib. Hanc conclusionem tenent hic Ioannes Andr. Ioannes Anania, Felinus, Panormitanus, Socinus, & alij communiter, interpretantes hunc textum. Et omnes illi, quos paulo antea nominauimus in §. de intellectu huius capitis. ad quod facit cap. sed pensandum, distinct. 6. & melius c. inter hæc sciendum, de penit. distinct. 2. Quare licet plerumque praua cogitatione animus pulsetur, non peccat si remittitur: nam in munda & praua cogitatio mentem nequaquam inquit; cum eam quatit & pulsat, sed tunc cum eam sibi consentientem subiugat. De hoc tentationis genere dicebant sanctus Paulus 1. ad Corinth. c. 10. Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Humana quippe tentatio est, qua plerumque in cogitatione tanguntur etiam nolentes: quia, vt nonnuquam & illicita ad animum veniunt, hoc vtique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Iam vero demoniaca est, & non humana tentatio, cum ad hoc quod carnis corruptibilitas suggerit, per consensum se animus astringit.

C Ac de huiusmodi subitis tentationibus que animum interdum pulsat, vere dicitur illud vulgatum, de quo doctores hic, videlicet, Primos motus non esse in hominum potestate. Caterum tamen si in superandis huiusmodi tentationibus interdum meritum acquiratur, non tamen propterea locus dandus est, vt adueniant, & animum quatiant, quoniam securius fugiendo, & evitando, quam resistendo superantur: sicut contingere solet in carnis illecebris, que fugiendo potius, quam resistendo vincuntur, vt vere docet sanctus Thomas 2. 2. q. 35. art. 1. ad. 4. argumentum, nam fieri posset quandoque vt mens, humana fragilitate, & demonis suggestionem vita succumberet, & pro merito culpam & infidelitatem reportaret.

Postremo, qui huiusmodi tentationibus circa credibilia, quatuntur, quamuis rationibus humanis pensatis & consideratis quedam illis primo obtutu velut impossibilia per tentationem obijciantur, statim & continenter recurrere debent ad diuinam omnipotentiam, & dicere cum Angelo Luca cap. 1. quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Item alia diuine maiestatis opera considerare, que sic dubitantes potius in eius amorem & admirationem, quam in desperationem & incredulitatem rapiant. Item statim captiuabunt intellectum in obsequium fidei, proponentes firmiter credere, quod credit & tenet sancta Romana Ecclesia. atque ita Deo fauente cessabit feliciter tentatio.

Secundo modo contingit dubitare circa credibilia

D

E

Secundo modo contingit dubitare circa credibilia

Primo. Secundo. cluho. biranti. rebu. s. dis, u. tas eluc.

Duple. dur. du. di. de. rei.

Re. ad. p. ce. sub. cur.

lia propter veritatis elucidationem, seu declaratio-
nem, vt in dicta summa de potestate ecclesiastica,
q. 28. art. 1. ait Augustinus de Ancona. Atque
hoc modo dubitant catholici doctores, praesertim
theologi, de omnibus fere catholice religionis veri-
tatibus, & fidei articulis, ut rationibus hinc & in-
de propositis, veritas magis clucescat.

Secunda con-
clusio de du-
bitantibus in
rebus creden-
dis, ut veri-
tas clucescat.

De quo genere dubitationis sit haec secunda con-
clusio: Qui per modum dubitationis procedit ad de-
clarandas fidei veritates, supposito & stabilito ta-
quam certo & indubitato fundamento, quod veri-
tates illae & fidei dogmata, seu scripturae sacrae ve-
rissimae & certissimae sint, non est haereticus, nec pec-
cat; immo vero meretur, & magna laude dignus
est. Haec conclusio certissima est, & verissima: quia
catholici doctores tametsi per modum dubitationis
proponant, verbi gratia, An Deus sit vnus, An sit
trinus, An filius Dei conuenienter fuerit incarna-
tus, & alia huiusmodi prope infinita, id non faciunt,
propterea quod de veritatibus illis reuera dubitet; sed
vt veritas earum propositis contrariis & solutis
dilucentius appareat, & clarius elucescat. Ita enim
fit ut fideles in fide sepe magis roborentur, & infi-
deles conuertantur, solutis & amotis argumentis
& difficultatibus, quae ipsos deceptos contra fidei ve-
ritatem, detinebant; cum inde intelligant argumē-
ta, quae contra fidem fiunt, solubilia esse vt ait con-
cilium Lateranense sub Leone X. sessio. 8. decreto quodam
incipit. Apostolici regiminis. §. insuper omnibus
& sanctus Thomas p. 1. q. 1. art. 7.

Dixi autem in conclusione: Supposito & stabili-
to tamquam certo, & indubitato fundamento,
quod veritates illae, & fidei dogmata, seu scrip-
turae sanctae verissimae & certissimae sint; quo-
niam multum refert intelligere circa haec quid, aut
quomodo quisque dubitet. Sunt enim qui de veri-
tatibus, dogmatibus fidei seu scripturis sacris dubi-
tant, & hoc dubitationis genus prorsus est interdi-
ctum; dum de veritate eorum, quae catholica fides
credenda proponit, dubitare non liceat absque nota
haerese, vt clarius ex dicendis adhuc apparebit.
Sunt rursus alij, de quibus loquitur haec conclusio,
qui etsi plenam fidem credibilibus adhibeant, cre-
dantque vera esse, & omni prorsus falsitate caren-
tia; quid tamen per scripturae verba significetur,
& qualiter dogmata sint intelligenda, dubitant: quod
absque haerese aut cuiuslibet alterius criminis nota
fieri potest. Vnde sanctus Ambrosius lib. 4. super
Lucam loquens de filio Dei ait ita: Nam etsi non
licet mihi scire quemadmodum natus sit: non
licet tamen nescire, quod natus sit. Seriem ge-
nerationis ignoro. sed auctoritatem generatio-
nis agnosco. haec Ambrosius. Exemplis res fiet ma-
nifesta. Primo dubitationis genere videtur haesitas
se Nicodemus Ioannis. c. 3. de verbis Christi dicen-
tis: Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest
videre regnum Dei. quibus prolatis Nicodemus du-
bitauit, an illa possent fieri vera, vnde dixit. Quo-
modo potest homo nasci cum sit senex? Num-
quid potest in ventrem matris suae iteum introi-
re & renasci? Similiter dubitauerunt discipuli qui-
dam Christi, vt habetur Ioan. cap. 9. nam cum di-
xisset Dominus Iesus. Panis quem ego dabo, ca-

A ro mea est pro mundi uita. dicebant: quomodo po-
test hic nobis carnem suam dare ad manducan-
dum? dubitant, quia non credebant verbis Christi,
& ita dubij & infideles recesserunt.

Iam secundo genere dubitandi dubitauit Maria
virgo intacta, quae cum ab Archangelo audiisset,
Luc. c. 1. Filium Dei ab illa in utero concipiendum,
dixit: Quomodo fiet istud; quonia virum non co-
gnosco: non diffidit verbis diuini nuntij: certa enim
erat illa posse Deum, sed uerbis firmiter credens,
& dogma fidei de incarnatione filij Dei ad redime-
ndum genus humanum, certum & firmum esse sup-
ponens; de modo edoceri cupit. itaque non de re ipsa,
sed de modo prae se proposuit dubitationem. Quare
Theophilactus in eum locum ita scribit: Non qua-
si discredens Virgo dixit: Quomodo erit mihi
istud? Sed vt prudens & intelligens, vt discat,
modo inquit. Non enim prius quiddam ta-
le factum est, neque posthac fiet. Ideo & igno-
scit ei angelus, & non condemnat, vt Zacha-
riam, sed magis modum docet. Nam Zacha-
rias merito condemnatur: habuit enim exem-
pla multa; quando quidem & multa steriles pe-
pererunt: Virgini autem nullum exemplum
erat. haec Theophilactus. Idem prorsus sentit san-
ctus Bernardus homilia. 4. super Euangelium.

C Missus, est dicens: Non dubitat de facto, sed mo-
dum requirit & ordinem. Nec enim quaerit, an
fiet istud: sed quomodo? haec Bernardus. Hoc ita
quomodo sancti & catholici doctores sacris litteris
plenissimam fidem adhibentes, de earum intelligen-
tia dubitant; eadem ratione theologi scolastici in-
finitas prope quaestiones proponunt de reb. fere om-
nibus ad fidem spectantibus, non tamen dubitant
de re seu de dogmate catholico: sed de modo & in-
telligentia, in quo nec haeretici sunt, nec de haerese
suspecti, sed merentur, & egregiam laudem conse-
quuntur.

Observandum tamen est, quod in interpretandis
& declarandis dogmatibus fidei & scripturis diui-
nis tunc grauissime peccarent, aut etiam haeretici es-
sent iudicandi doctores: aut de haerese suspecti, cum
D eas non interpretarentur iuxta mentem sanctorum
Patrum, & sensum & usum sanctae Romanae Ec-
clesiae. Quare in concilio Lateranen. sub Leone X.
sessio. 11. decreto quodam incipit. Superne maiesta-
tis perfidio, qualiter praedicatores & expositores
interpretari debent sacram scripturam cauetur his
verbis: Mandantes omnibus, qui hoc onus su-
stinent quinque in futurum sustinebunt vt E-
uangelicam veritatem & sanctam scripturam,
iuxta declarationem, interpretationem, & am-
E pliationem doctorum, quos Ecclesia vel vsus
diuturnus approbavit, legendoque haecenus
recepit, & in posterum recipiet, praedicent, &
explanent: nec quicquam eius proprio sensui
contrarium aut dissonum adiciant: sed illis
semper insistant, quae ab ipsius sacrae scripturae
verbis, & praefactorum doctorum interpretatio-
nibus, rite & sancte intellectis, non discordant.
haecenus ibi.

Qui ergo in exponendis sacris litteris haec non ser-
uat, non interpretantur eas, ut Spiritus sanctus ef-
flagitat.

Quid obser-
uandum in ex-
ponendis sacris
litteris.

† forte, expla-
nationem.

flagitat, & ob id merito de eo dici potest, quod scribitur. Hieronymus super epistola Pauli ad Galatas, cap. 5. in verbo, haereses, & refertur in c. haeresis. 24. q. in haec verba. Quicumque igitur aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus sancti flagitat, quo scripta est: licet de Ecclesia non recesserit: tamen haereticus appellari potest, & de carnis operibus est, eligens quae peiora sunt. haec Hieronymus. Sed hunc locum de exponenda scriptura sacra iuxta sanctorum patrum sententiam, et receptum Ecclesiae Romanae consensum, luculenter tractat Melchior Canus lib. 7. cap. 3. de locis theologicis. Et videto sanctum Thomam par. 1. q. 68. ar. 1. & 2. q. 1. ar. 2. ubi docet qualiter dicatur ex ponitur scriptura sacra aliter quam Spiritus sanctus efflagitat.

Tertius modus dubitandi per imperfectam adhesionem non facit haereticum.

Tertio modo contingit dubitare de creditibilibus imperfecta adhesionem, ut ait idem Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 28. ar. 1. Et hoc dubitationis genere videntur dubitare peccatores. Omnes enim peccatores imperfecte credunt, eo ipso quod non vivunt secundum illa, quae credunt, nam si perfecte adhererent his, quae credunt, sic viverent quasi post modicum transaturi de hoc mundo non quasi in aeternum mansuri.

Tertia conclusio.

De hoc ergo sit tertia conclusio: Hic modus dubitandi non constituit hominem haereticum, sed potius malum Christianum. Quamobrem optime Zanchinus sentit tract. de haeret. cap. 3. 5. dum ait, inquisitorem non debere procedere contra aliquem ex eo, quod publice fauoretur, aut adhaerere, aut alia huiusmodi peccata committat, quae ab haeresi sunt remota, nisi orta esset aliqua suspicio contra eum: cum inquisitor solum sint ea commissura, quae tangunt haeresim sive fidem. c. accusatus, de haer. lib. 6. c. sane. 5. de questionibus.

Inquisitor quando potest procedere contra peccatores.

At si peccatores huiusmodi consortium fidelium evitent, nunquam assumerent poenitentiam: nunquam audirent divina officia: nunquam ecclesiastica reciperent sacramenta: vel aliqua Ecclesia magis data suo tempore non observarent: non jejunarent debito tempore absque legitimo impedimento: non abstinerent ab usu carnis sicut praecipit Ecclesia, aut alias his similia negligere, aut facerent, cum ex his indicis suspicio haeresis oritur major vel minor pro qualitate peccatorum, & aliarum circumstantiarum: tunc inquisitor posset procedere contra tales & excommunicamus. el. 1. 5. ad iudicium de haeretico inter sollicitudines, de purgatione canon. & tradit Zanchinus praecipuo loco, & dixi plene par. 3. titu. de signis, & indicis quibus diversarum sectarum haeretici cognosci possunt.

Peccata sunt causa haereticum.

Illud praeterea admonerebo, diligenter peccata esse praecavenda, cum praeter alia, mala, quae inducunt, causa etiam sint, unde haereses oriuntur, ut ostendi lib. 1. cap. 2. de causis haereticorum pravitatis: & docet Anselmus explicans illud Pauli ad Ephesios, cap. 5. Ut non circumferamur omni vento doctrinae, in nequitia hominum: ubi ait haec: In nequitia hominum, dixit, quia haeresis non est nisi in anima subdita peccatis: quia peccata commissa sunt causa, ut Deus permittat eos errare in balthrum haeresis. Hec Anselmus.

Quamquam autem in genere dixerimus ex peccatis oriri haereses, quaedam tamen sunt peculiariora vitia, quibus speciali quadam ratione oriri solent; haec sunt philantia, id est, amor: sui inanis gloria: Avaritia: Concupiscentia carnis: Superbia: Ambitio: & Invidia, ut copiose prosecuti sumus lib. 1. de causis unde haereses oriuntur, & de remedijs, quibus vel oriri impediuntur, vel iam ortae extirpantur. Unde constabit quod eum quis pro haeresi vel haeresis suspicione, aut aptus est, aut in eum inquirere, iudicium est, rem ita se posse habere, si innotuerit eum aut his, aut aliquo ex istis peccatis inquirari.

Quarto modo potest contingere aliquem dubitare circa credibilia scientem & volentem, nec dubitationi resistentem, & animo deliberato, ita ut non magis applicet mentem ad utilitatem catholicam quam ad errorem contrarium, sed medius inter utramque partem nutat, & incertus fertur, nec curat quid potissimum sequatur, paratus nunc haec, nunc illam sequi aut eligere partem, parum sua interesse dicens aut cogitans, an hoc vel illud teneat, verum nescit: ut verbi gratia an in venerabili Eucharistia sacramento sit vere & realiter corpus & sanguis Domini nostri Jesu Christi nec ne: vel an Maria mater Dei fuerit perpetuo virgo, an non fuerit: vel an Romanus Pontifex sit verus Christi vicarius & Petri successor, & caput Ecclesiae militantis, aut non sit, aut his similia.

Et de hoc sit haec quarta conclusio: qui praedicto modo deliberat dubitat de catholica veritate, scilicet catholicam esse veritatem, & ita Ecclesiam, & genere, haereticus censendus est. Haec conclusio patet ex supradictis in 5. His ita constitutis, ubi docuimus firmitatem exigi in credendo. Qui ergo nutat, incertus fertur, & in hanc aut illam partem fluctuat, cum firmiter non credat, dubius in fide est, infidelis est, & haereticus. & haec videtur esse expressa sententia sancti Thomae. 2. 2. q. 10. ar. 7. ubi ait ita: Si quis enim disputet tamquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non supponens, sed argumentis experiri intendens, proculdubio peccat tamquam dubius in fide, & infidelis, haec Thomas, hoc ipsum expresse profertur Guido Carmelita in summa de haereticis, tit. de haereticis Petri Joannis cap. 3. versu. contra hanc fictionem arguuntur. & Ioannes de Friburgo in summa Confessorum lib. 1. tit. 5. de haeret. quest. 17. Idem velle videtur Joannes Amanius, Ranomita nus, Socinus, & alii in hoc cap. dum sententiam eius colligunt ita: infidelis est, qui non habet certitudinem fidei.

Præterea qui paratus est inclinare in quamlibet contradictionis partem, & quam voluerit eligere non captivat intellectum in obsequium fidei Christi, hunc tamen necessario, et firmiter adhaerere catholice veritati debemus, ut catholici & fideles, sumus & dicamur, nec nobis liceat libere eligere doctrinam, quam sequamur in causa fidei, sed traditam divinitus sequi, & retinere: proinde quisquis aliam fidem, aut aliam doctrinam, aut alia dogmata eligit, aut eligere fluctuans & nutans paratus est, merito haereticus est, cum sic dubitans non videatur omnino

Haec quidem sunt causas

Quod dicitur de causa dubitandi

Dubius de quibus abiuratur

certina recatur.

certina recatur. quidem de catholico dubitatur

omnino fidei, & doctrine Ecclesie adhereret & ea supponere tanquam infallibilem & certam. Hinc Tertullianus in libro de prescriptionibus aduersus hereticos scribit ita: Hæresum opera sunt adulte ræ doctrinæ, & hæreses dictæ Græca voce ex in terpretatione electionis, quia quis siue ad insitue das, siue ad suscipiendas eas utitur: ideo Apосто lus & sibi damnatum dixit hereticum, quia & in quo damnatur sibi eligit: nobis vero nihil ex no stro arbitrio indulgere licet, sed nec eligere quod aliquis de arbitrio induxerit, Apostolos Domini habemus auctores, qui nec ipsi quiqua ex suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt, sed accepta à Christo disciplinam fideliter nationibus affli gnauerunt. Itaque etiam si Angelus de cælis aliter Euangelizaret, anathema diceretur nobis hæc Tertullianus.

Iam de certitudine fidei, quantum attinet ad hanc disputationem, luculenter agit sanctus Thom. 2. 2. q. 4. art. 8. & de verit. q. 14. art. 1.

A pposui in conclusione verba illa: Sciens catho licam esse veritatem, & ita Ecclesiam tenere. quoniam ut patet ex supradictis in §. Præcetera il lud, ad hæresim constituendam necessaria est scien tia contraria veritatis. Ac de his fortassis dubitan tibus, accipienda est sententia huius capituli, nam et verba consentire videntur, nec discrepant interpre tes; & ita tenere videtur auctor Repertorij Inqui sitorum verbo hereticus. §. item est.

Cum itaque huiusmodi dubij in fide in sacro In quisitionis tribunali iudicantur, si post quam intel lerint fidei iudices, tales cum scirent catholicas ve ritates prædicto modo dubitasse, inde uero omi ssa dubitatione partem firmiter amplecti catholicam velle, recipiendi sunt ad Ecclesie gremium: ab iura re tamen prius debent ut heretici formales & veri. Si autem tales erant, ut probabiliter præsuman tur quod non vere & perfecte sciebant catholicas veritates, de quibus dubitabant, ut verbi gratia quia simplices erant, quales sunt circa credibilia multi laici & rustici homines, aut quia in terris he reticorum morati sunt, vbi raro catholica dogmata prædicantur, immo vero potius negantur, aut reuo cantur in dubium, aut alijs modis ut quia dogma de quo dubitarunt, non erat de articulis fidei, qui in Ecclesia Dei solent solemnizari: tunc arbitrio iu dicantis, ut suspecti de heresi, non ut formaliter hæ retici poterunt abiurare.

Nec obstat si dicatur, huiusmodi dubitantem non debere iudicari hereticum, ex eo quod non vide tur pertinax, cum tenaciter non adhereret doctrinæ contrariæ catholice veritati; quoniam respon detur, satis eum dici posse pertinacem, quia cum sciat catholicam veritatem, deliberatè de ea dubi tat, nec doctrinam Ecclesie firmiter & affirmative supponit esse infallibilem & certam, nec potest ne gari illum quo tempore voluntarie huiusmodi dubi tationi heretice assisit, pertinacem fore iudican dum, cum pertinax is dicatur qui persistit in erro re, quem sub reatu culpa deserere tenetur, cum nec is solum dicatur pertinax, qui falsum asserit, ut ait Alfonso lib. 1. de iusta hereticorum punitione, cap. 9. Sed ille etiam qui de certa veritate dubitat,

A tametsi paruo tempore in tali voluntaria dubita tione permanserit, quoniam ut prudenter & doctè scribit Melchior Canus lib. 12. cap. 9. de locis theo logicis, & Bursatus consi. 38. incipiente. Super facto. lib. 1. pertinacia, que heresim facit, non est temporis diuturnitate estimanda. Nam si constaret aliquam unam solam horam, aut minus, tenuisse Deum non esse trinum, is plane hereticus ab Ecclesia iudi caretur.

Quod vero is dicatur hereticus, qui in dubium vertit catholicas veritates, non obscure etiam colli gi posse videtur ex Concilio Viennensi, quod refer tur in Clement. 1. de summa Trini. & fide catho. §. porro. vbi reprobat, & heretica iudicatur doctri na omnis, que asserit aut in dubium vertit quod substantia animæ rationalis seu intellectus, vere & per se humani corporis non sit forma, in hæc ver ba: Porro doctrinam omnem seu positionem temere asserentem, aut vertentem in dubium, quod substantia animæ rationalis, seu intellectus uæ vere ac per se humani corporis non sit forma: velut erroneam, ac veritati catholice inimicam fidei, prædicto sacro appobante concilio, reproba mus. hæc ibi. & notat glossa ibidem in verbo, Du bium. vbi citat cap. Dubius. de hæret. quod interpre tamur.

Ille autem non esset iudicandus hereticus, qui ita dubitaret, ut magis ad veritatem fidei quam ad oppositam partem declinaret, si ex infirmitate qua dam dubitaret, sicut contingit in primis motibus, et in illis, qui natura hoc habent, ut sint in qualibet re ancipites, & dubij, assiduis conscientie scrupulis ir gentur, ut ait Alfonso Casirus, lib. 1. cap. 7. de ius ta hereticorum punitione. Sed de hoc plura diximus paulo antea in 1. conclusione.

Quinto modo potest aliquis dubitare circa credi bilia non modo scienter & voluntarie, sed quod etiam grauius est, magis inclinando in dogma et do ctinam catholica fidei contrarium, & eitenaciter adherendo, quam in catholicam veritatem.

De quo sit quinta conclusio: Qui prædicto modo dubitat, vere & proprie hereticus censendus est; nã in hoc nihil deest eorum, quæ ad hæresim, & homi nem hereticum constituendum exiguntur, & hanc conclusionem tenent omnes præcati supra in §. De intellectu huius capituli. item glossa & communiter doctores hoc loco, & Locatus in opere iudiciali, in verbo, Dubius in fide, & alij, quos omitto con sulto.

Sexto modo contingit dubitare de tota fide Chri stiana; de quo sit sexta conclusio: Qui de tota reli gione Christiana dubitat, hereticus est, infidelis, per tinax & incorrigibilis: quia non est paratus corrigi per doctrinam, quam dubitat veram: cum nullus nisi per veritatem corrigi velit. ita scribit Palacius Rubius in allegatione de heresi, §. 5. Sed verius vi detur hos non modo hereticos, sed etiam apostatas, & esse dici posse, cum per talem dubitationem de veritate totius Christianæ religionis, a tota christia na religione recesserint: quod est apostatarum pro prium, ut docet Eymericus infra q. 49. & aliquos ibi dem citauimus.

Septimo modo potest aliquis dubitare cer. o & delibe-

Ad pertinaciam non requiritur temporis diuturnitas.

Hereticus est qui scienter in dubium vertit catholicas veritates

Hereticus est qui dubitando magis inclinatur in doctrinam fidei contrariam. Quinta conclusio.

Sexta conclusio. Dubitans de tota Christiana religione hereticus est.

Haec quibusdam casibus

Quædam de eisdem

Dubius in fide de qualiter abiurabit.

Abiurabit.

Abiurabit.

Abiurabit.

Abiurabit.

Abiurabit.

Dubitan de aliquo parti-
culari fidei
articulo he-
reticus est.
Septima con-
clusio.

deliberato animo, non de tota Christiana religione,
sed de aliquo particulari fidei articulo, veluti de
Christi diuinitate, de sacramento Eucharistie, aut
alio huiusmodi, de quo sit hec septima conclusio: Is
etiam, qui de vno tantum articulo fidei, predicto
modo dubitat, hereticus est censendus, & velut ta-
lis puniendus: Et ratio est, quoniam discredens v-
num articulum fidei, non habet fidem formatam nec
informem, vt late & singulariter docet sanctus
Thomas. 2. 2. q. 3. ar. 3. & Guido Carmelita in sum-
ma de heresibus in principio, c. 9. Palacius Rubius
in allegatione de heresi, §. 3. & alij, quos prudens
omitto.

Intellectus.
1. C. de here.

Et hanc sententiam probat textus secundum ve-
rum intellectum acceptus in l. 2. C. de hereticis in
hac verba: Hereticorum autem vocabulo con-
tinentur, & latis aduersus eos sanctionibus suc-
cumbere debent, qui vel leui argumento a iudi-
cio catholica religionis, & tramite detesti fue-
rint deuiare. hec ibi. Quoniam hic non agitur de
leui probatione, vt quidam putant, sed quasi respon-
dens Imperator tacite obiecti, qua quis posset in-
quirere, an qui paulum ab orthodoxa fide declinat,
sit censendus hereticus, ait, eos hereticorum voca-
bulo contineri, qui vel leui argumento, id est, vel
paulum, vel minimum, vel in vno tantum articulo
a fide catholica deuiant. hanc interpretationem
colligo ex Photio Patriarcha in nouo canone,
titu. 12. cap. 2. vbi prefata legis verba vertit ita:
Hereticus est, & legibus, qua aduersus hereti-
cos latae sunt, subiicitur, qui ab orthodoxa fide
vel minimum declinat hec ibi.

Hunc vero intellectum ad predictam l. 2. C. de
hereticis non obscure, probat lex Federici Imperato-
ris, cuius initium est, in consuetum. §. 4. vbi agens
de coercendis hereticis per iudices Ecclesiasticos
ait Ita: Per quos si inuenti fuerint a fide Catholi-
ca saltem in articulo deuiare, ac per ipsos pasto-
rali more commoniti, tenebrosi diaboli relictis
insidijs, noluerint agnoscere Deum lucis, sed in
erroris concepta constantia perseuerent, praesentis
nostrae legis edicto damnato mortem pati
Patarenos, aliosque hereticos quocunque no-
mine censentur, decernimus, quam affectant.
hec ibi. Quare is plane hereticus est censendus, qui
in vno solo articulo fidei errat, aut de eo predicto
modo dubius est.

Dubitantes
de credibili-
bus spectan-
tibus directe
ad fidem he-
retici sunt.
Octaua con-
clusio.

Potest item octavo aliquis dubitare, eo modo quo
dictum est, de illis credibilibus, qua directe ad fi-
dem spectare diximus paulo antea in §. Ad hac pre-
notandum est.

De quo sit octaua conclusio: si qui rationis ca-
pax deliberate & scienter dubitauerit de his, qua
principaliter & directe pertinent ad fidem catholi-
cam, quales sunt fidei articuli, non excusatur ab he-
resi, nec ab hereticorum poenis. Hae conclusio vide-
tur esse expressa sententia sancti Thomae quodlibe-
to. 3. quaest. 4. art. 10. vbi dicit in hec verba: in his
vero, qua pertinent ad fidem & bonos mores,
nullus excusatur, si sequatur erroneam opinio-
nem alicuius magistri: in talibus enim ignoran-
tia non excusat; alioquin immunes a peccato
fuissem, qui secuti sunt opinionem Atrij & Ne-

A storij, & aliorum haeresiarcharum; nec potest
exculatione habere propter simplicitatem audia-
torum, si in talibus erroneam opinionem sequa-
tur. In rebus enim dubijs non est de facili praes-
tandus assensus, quinimo vt Augustinus dicit
in libr. 3. de doctrina Christiana, consule-
re debet quis regulam fidei, quam de scriptura-
rum planioribus locis, & Ecclesiae auctorita-
te percepit. Qui ergo assentit opinioni alicuius
magistri contra manifestum scripturae testimo-
nium, siue contra id quod publice tenetur se-
cundum Ecclesiae auctoritatem, non potest ab
erroris vitio excusari. hactenus Thomas. Qua
sententia apertius etiam constat vera esse ex illis,
qua diximus supra par. 1. super quaest. 7. in prima
regula.

Item nono potest aliquis dubitare de credibilibus,
indirecte & secundario ad fidem pertinentibus, que
explicite credenda omnibus non proponuntur: de
quibus diximus supra in §. Rursus sunt alia.

De quo dubitationis genere sit nona conclusio:
Absque heresi & peccati periculo potest quis dubi-
tare de huiusmodi credibilibus, & tenere contra-
rium eius, quod expresse continetur in sacris liti-
ris, donec admonitus sit legitime. Ratio huius con-
clusionis in promptu est: quia cum huiusmodi cre-
dibilia non teneatur quis explicite credere, sed solum
implicite, & in animi preparatione, vt scilicet pra-
ratus sit credere quicquid in diuina scriptura conti-
netur; tunc sub peccati & heresis reatu explicite
credere ea tenetur, quando ei constiterit in doctrina
fidei illa de quibus dubitat, aut quorum contra-
riam tenet, contineri. Quamdiu vero id sibi non
constiterit, cum credere ea explicite non teneatur,
potest sine periculo contrariam catholicam veritatem
opinionem tenere, & sequi, dummodo pertinaciam
absit, haec est sententia eiusdem sancti Thomae par.
1. q. 3. art. 4. & Turremariae in summa de Ec-
clesia lib. 4. par. 2. ca. 17. & EymERICI supra par. 1.
q. 7. & 12. & alij plerisque locis.

Item ad haec credibilia secundij generis magis vel
minus explicite credenda quis teneatur, ex qualita-
te personarum & status earum pensandum est, nam
qui alios erudire debent & instruere in credendis,
ad plura huiusmodi credenda obligantur, & ideo
plura etiam explicite credere presumuntur, sicut ex
sententia sancti Thomae luculenter ostendit Eyme-
ricus supra par. 1. q. 12.

Item decimo contingere potest dubitatio circa
credibilia tertij generis, de quibus diximus in §.
Sunt postremo alia, de quibus sit decima conclu-
sio: Si quis de credibilibus tertij generis, illis vide-
licet, qua per Ecclesiam sunt definita dubitet, sicut
dictum est, non censetur hereticus, quando ea scire
uerisimiliter non presumitur, & antequam legitime
sit admonitus: si vero post legitimam admonitionem
in dubitatione persistat, hereticus putandus est;
cum nolit stare definitis & determinatis per Ec-
clesiam. Neque enim in dubium sunt reuocanda, que
semel pro fide, communionem, & veritate catholica
atque Apostolica, Ecclesia Romana definitiue, vt
ait Gelasius Papa. 1. epistola quadam ad episcopos
Dardaniae, & refertur in cap. Maiores. 24. q. 1. &
docet

Dubita
e spect
us ad fi
ondum
nitris pe
lesiam,
unt ha
ii.

Dubi
de cre
bilibus
ad fide
de her
Non
sio.

Vnde
conclisio

Dubi
de cre
bilibus
ad fide
de her
Non
sio.

docet sanctus Thomas in summa par. 1. quaest. 32. art. 4. de quo diximus plura supra par. 1. in l. nemo clericus de sum. trinit. & fide catho. Hæc uero credibilia tertii generis non omnes æque explicite scire tenentur, sed gradus & status hominum diuersorum, pro uarietate officiorum & munerum sunt considerandi, sicut luculenter docet Eymericus supra par. 1. quaest. 12.

Dubitantes Undecimo & postremo contingit dubitare de quibusdam ad fidem pertinentibus, quæ nondum sunt per Ecclesiam definitæ, ut uerbi gratia. An statim post mortem Domini nostri Iesu Christi legalia cessauerint, nec ne, de qua difficultate plene sanctus Thomas 1. 2. q. 103. & doctores Scholasticis lib. 4. sentent. dist. 3. & solus lib. 2. de iustitia & iure q. 5. artic. 4. item an Virgo Maria mater Dei fuerit in peccato originali concepta nec ne. item an Papa possit dispensare super matrimonio rato per uerba de presenti, nondum tamen per carnalem copulam consummatum, & de multis huiusmodi questionibus, quæ frequenter inter doctores catholicos solent disputari, quibusdam unam contradictionis partem, alij alteram tuentibus.

Vadecima conclusio. Et in hoc sit undecima conclusio: De rebus huiusmodi ad fidem spectantibus absque periculo hæresis potest quisque dubitare, utra pars uerior sit, & sequi quam uoluerit, dum tamen paratus sit tenere quod Ecclesia definiuerit, si contingat aliquando fieri declarationem; nam si post factam determinationem tali ordinationi quis pertinaciter repugnaret, hæreticus conseretur. Hanc conclusionem tenet sanctus Thomas par. 1. q. 32. art. 4. & 2. 2. quest. 11. art. 2. & Turrecremata in summa de Ecclesia lib. 4. par. 2. c. 17. Innocentius, & communiter doctores in cap. ne imitatis. extra de consue. Et nominatim Ioan. And. in c. cum Christus. de heret. Et ratio potissima huius conclusionis est, quia qui de propositis rebus dubitant, non habent electionem contra dicentem doctrinam ipsius Ecclesie. ita sanctus Thomas 2. 2. q. 11. art. 2. ad tertium argumentum. Vnde optime Caietanus apud eundem Thomam par. 1. q. 32. art. 4. notat, quod quando deest determinatio Ecclesie, non uocatur manifestum consequi aliquid contrarium fidei ex aliqua positione, ex eo quod multi doctores credunt uno modo, alij uero aliter. Quare dubitantes de his, siue ueritati contrarium opinantes, non solum ab hæresi, sed etiam a peccato exensantur: nam quisque iuxta gradum suum, ueriores partes sequi se arbitrat, salua semper Ecclesie reuerentia.

E Caterum circa hanc conclusionem id omnino obseruandum mihi uidetur, quod docet Turrecremata in summa de ecclesia lib. 4. par. 2. cap. 17. videlicet, non uideri omnino immunes esse a peccato, qui in materijs fidem tangentibus, non sequuntur opinionem doctorum grauiorum magis probatorum et celeberrimorum. Cum ergo de huiusmodi rebus dubitare contingit propter diuersas diuersorum sententias, illorum regulariter amplectenda opinio est, qui sanctorum Patrum doctrinis soliti sunt adherere. Item multorum potius quam paucorum, aut unius est tenenda sententia. Item eorum, qui fortioribus aut validioribus rationibus nituntur, nec facile in his rebus est præsumendum assensus alteri contradi-

ctionis parti, sed re mature considerata procedere oportet.

Quomodo autem excusentur ab hæresi, siue ab hæresis suspicionibus, qui incertas et dubias opiniones magistrorum sequuntur, in rebus ad fidem pertinentibus, explicat sanctus Thomas quodlibeto 3. q. 4. art. 10. Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 28. art. 2. Turrecremata in summa de ecclesia lib. 4. p. 2. ca. 17. & Albertinus tract. de agnos. assertio. q. 21. nu. 34. & seq. Hanc tractationem, cum non sit huius loci, libenter omitto, alibi fortassis copiose explicaturus.

Postremo animaduertendum est, multos per ignorantiam errare circa credibilia, et de illis sepe dubitare, quæ firmiter credere oportet, qui qualiter ab hæresi excusentur, explicui plenissime supra p. 1. sup. q. 7.

Atque ex his existimo percipi posse qualiter sit intelligenda sententia huius capituli de dubitantibus in fide, quam plenissime declarandam in gratiam eorum qui causas fidei tractant in sacro Inquisitionis tribunali, non inutiliter forsitan existimaui.

b Nec eis omnino credendum est, qui fidem ueritatis ignorant,] Huius periodi multiplex est intellectus, ut ex Hostiensi, Cardinali Zabarella, Ioanne Anania, Panormitano, & alijs colligere licet ceteris tamen omissis, ut hæc quoque pars, titulo de hereticis sub quo ponitur, conueniat, mihi id nunc probatur, quod Zabarella hoc ipso loco tenere uidetur, nempe, quod non excusatur ignorantia eum, qui discit se nescire articulos fidei, de quo dicto (ne actum agam) uide que plene scripsit supra par. 1. sup. per q. 7. regula. 1. & seq.

Ignorantia circa articulos fidei non excusat.

Leo Papa.

Errare in fide conuincitur, qui alios errantes cum potest, ab errore non reuocat.

C A P. II.

Qui alios, cum potest ab errore non reuocat, seipsum errare demonstrat.

COMMENT. II.

a **Q**ui alios.] Desumptum est hoc cap. ex epistola 91. capitulo 15. Leonis Papæ I. ad Turibium Asturiensem episcopum, cuius initium est: Quam laudabiliter integra clausula ita habet: De qua re quintidecimi capituli sermo conuenitur, & præsumptionem diabolicam merito detestatur: quia & nos istud ueracium testimonium relatione comperimus, & multos corruptissimos eorum codices, qui canonici titularentur, inuenimus. Quomodo enim decipere simplices possit, nisi uenenata pocula quodam melle prælinent, ne usquequaque sentiretur insuauia, quæ essent futura mortifera? Curandum ergo est, & sacerdotali diligentia maxime prouidendum, ut falsati codices, & a sincera ueritate discordes, in nullo usu lectionis habeantur. Apocrypha autem scripturæ, quæ sub nominibus Apostolorum, multarum habet seminatium falsitatem.

F 4 non

non solum interdicens, sed etiam penitus aufere
rende sunt, atque ignibus concremendæ. Quam
uis enim sint in illis quædam, quæ videantur spe
ciè habere pietatis, nunquam tamen vacua sunt
venenis: & per fabularum illecebras hoc laten
ter operatur, vt mirabilium narratione seductos,
laqueis cuiuscunque erroris inuoluant. Vnde si
quis episcoporum vel apochrypha haberi per do
mos non prohibuerit, vel sub canonicorum no
mine eos codices in Ecclesia permiserit legi, qui
Priscilliani adulterina sunt emendatione corru
pti, hæreticum se nouerit iudicandum, quoniam
qui alium ab errore non reuocat, se ipsum errare
demonstrat. *hec Leo.*

Inelectus. c.
quis alios.

*Ex integra hac clausula constat in quo sensu ac
cipi debeat sententia huius capituli, nam cum dicitur,
qui alium ab errore non reuocat; non agitur ge
neraliter de quolibet errore, sed de errore fidei, quod
tametsi iam per coniecturam admonuissent hic Pa
nor mitanus, Marianus Socinus, & alij dicentes
loqui textum de errore fidei, vt faciat ad titulum,
cum ponatur sub titulo de hæreticis, iuxta id quod
notauimus in commentario precedentis capituli. §.
Quamquam autem, *verse.* Lex enim vel canon.
tametsi inquam admonuissent hi doctores per
coniecturam, apertius id patet ex integra periodo,
cum in ea inbeant aboleri codices, & libri ab impio
Priscilliano corrupti & deprauati ne eorum lectio
nes fideles in errores fidei catholice contrarios ta
berentur.*

Priscillanus
quisnam fue
rit.

Fuit vero Priscillanus (vt obiter hoc dicam) hæ
reticus Hispanus ex Gallæcia, de quo sic S. Prosper
in Chronico: Anno Christi 379. Priscillanus de
Gallæcia, ex Manichæorum & Gnosticorum dog
mate heresim nominis sui condidit. *hec Prosper.*
Priscilliani inuicia, incrementa, inuicium, mores &
studia, pluribus & certius quam quisquam alius
enarat Sulpicius Seuerus lib. 2. sacre historie non
procul a fine. Sed ad institutum reuertor.

Cap. q. alios.
de heret. qd
definiat.

Sententia huius capituli hunc habet sensum, sicut
Joanni Ananie, Panormitano, Socino & alijs pla
cet, Errare in fide conuincitur, qui alios errantes in
fide, cum potest, ab errore non reuocat. nam etsi qui
hæreticis fauent, & eorum permittunt errores pro
pagari cum impedire possint & debeant, reuera id
faciant affectu alliciente, non errante intellectu,
quæuis uere & proprie hæretici non sint, at iuris fi
ctione hæretici sunt. quoniam vt recte Innocentius
ait in c. error. 83. distinet. Error, cui non resistitur,
approbatur, & veritas cum minime defensatur,
opprimitur. Negligere quippe cum poils detur
bare peruersos, nihil aliud est quam fouere. Nec
caret serupulo societatis occulte, qui manifesto
facinori definit obuiare. *hec Innocentius.* Et Gre
gorius in cap. consentire, distic. 83. ait. Consentire
videtur erranti, qui ad reticanda, quæ corrigi de
bent, non occurrit. *hec ille.* Ad idem, textus in c.
pretere. 23. q. 8. & in c. tam sacerdotes. 24. q. 3. et
in c. quantæ. de sent. excom. & in c. sicut dignum. §.
illi etiam, & ibi glo. de homicid. & in multis alijs
locis. facit nem textus in l. scientiam. ff. ad legem
Aquil. vbi probatur, quod si seruus vulnerat vel
occidit sciente domino, tenetur dominus, & sumitur

Hæretici sūt
saltem iuris
fictione, qui
hæreticos fo
uent, cū pos
sint extirpare

A ibi scientia pro patientia seu tolerantia hoc est, cum
potuit non prohibuit.

Ad rem ergo, de qua institutum est tractare,
propius accedendo, dico primum, distinguendas es
se personas, quæ errantes in fide non reuocant ab er
rore, aut non puniunt: quidam enim sunt quibus id
compertit ex officio, quales sunt ecclesiarum prela
ti, & apostolici Inquisitores, quibus extirpandi
hæreticos potissimum cura incumbit: alij sunt
ad quos id non pertinet ex officio; quales sunt infe
riores.

Si de episcopis seu ecclesiarum prelati sermo
sit, sicut in hoc cap. vt constat ex integra clausula,
quam adduximus, sit hoc axioma. Episcopus seu
alius fidei iudex potens impedire & prohibere le
tionem librorum, aut predicationem dogmatum
hæreticalium in sua diocesi, aut negligens punire
hæreticos cum possit eos capere & punire, aut quid
simile faciat, aut facere omittat, quod in detrimen
tum catholice fidei conuertatur, hæreticus iudica
ri potest in foro exteriori, & sicut talis tractari in
saero Inquisitionis tribunali. ita probat textus nos
ter in suo fonte. quem paulo ante adduximus, ibi:
Vnde si quis episcoporum vel apochrypha haberi
per domos non prohibuerit, vel sub canonicorum
nomine eos codices in ecclesia permiserit
legi; qui Priscilliani adulterina sunt emendatione
corrupti, hæreticum se nouerit iudicandum.
hæc ibi. Et ratio potest esse illa, de qua Bartolus in
l. qua dotis. ff. soluto matrim. circa finem, nu. 13. vi
delicet, quia quoriscunque potest aliquis contradic
do acti impedire, si non impedit, sed taceat & di
simulet, presumitur consentire: quare prelati qui
talia fieri permiserit, nec impeditur aut prohibue
rit, cum possit saltem iuris fictione, seu presump
tione, hæreticus censendus est; quamuis reuera in
mente talis non sit.

Neque his obstat dictum Zanchini tract. de he
ret. c. 5. vbi ait, eum, qui habet potestatem puniendi
hæreticos, si scienter id negligat, incidere in heresim
suspicionem, quasi velit talem non esse censendum
hæreticum, sed solum suspectum: quoniam responde
tur Zanchinum perinde esse accipiendum ac si dixit
set, eum presumi incidisse in heresim, quod satis in
dicat iura, quæ adducit, inter quæ est c. qui alios, de
heret. quod nunc interpretamur.

Sed qualiter puniri debeant huiusmodi delinque
tes, quæri potest. Et quoniam qui taliter delicta sic
ri permittunt, cum possent perhibere, auctoritate
sua, & impunitate delicti, delicto non modo viden
tur consentire, verum etiam illud fouere atq; defen
dere: ideo plus puniri debent, quam ipsi, qui propter
malorum conuentiam & consensum deliquunt. gl.
in Clemen. 1. verbo, defensauerit. titu. de penis. In
lius Clarus in pract. crimin. questio. 87. *verse.*
Hæc autem omnia. vbi dicit hanc esse communem
conclusionem ex sententia Belenc. in repet. l. capita
lium. §. famosos. num. 114. ff. de penis. & potest, in
quit Clarus, ponis exemplum in prelato, qui dissi
mulet aliquem concionatorem in sua diocesi falsa
dogmata predicantem, & facit textus & glo. in c.
qui aliorum. 24. q. 5. §. 3.

Episcopi ergo qui negligunt diocesim ab heresi
bus

Episcopi
rigens
nem l
ous pu
depono
est ab
pata.

Causa
se cur
pi qua
in lura
non ar
ueruac

Omnis
stianu
gaur
cos dis
re.

Hæreti
sunt cha
ne adm
quæ priu
nautier

bus purgare, non solum seuere puniendi sunt, sed ab episcopali dignitate etiam remouendi, c. ex commu-

canus. el. 1. §. volumus, de hereticis: ubi scriptum est ita: Si quis enim Episcopus super expurgando de sua diocesi heretica prauitatis fermento negligens fuerit, vel remissus: cum id certis indicij apparuerit, ab episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hereticis confundere prauitatem. hec ibi.

Atque haec dicta esse volumus de illis, qui cum possunt prohibere, non prohibent; nam sunt qui quoad dogmas multis ex causis tametsi prohibere desiderant, nihilominus non prohibent: vel quia a temporalibus dominis libere in hereticos animaduertere non permittuntur vel propter potentiam & multitudinem hereticorum, vel propter auaritia, quia ab hereticis eorum uel fautoribus pecunia corrupti abstinent ab eorum punitione, vel ob alias causas, quibus saepe succumbit humana fragilitas; quod cum contingerit, sciendum primo est, eos grauissime peccare, ac contrahere etiam heresis suspicionem maiorem vel minorem, pro qualitate impediendi & circumstantiis quam desunt in hereticos animaduertere.

Diximus breuiter de prelati ac magistratibus, quibus extirpandorum hereticorum cura imminet. de alijs nunc dicamus, quia textus praesens generaliter dicit reuocandos esse hereticos ab errore, & quamquam neminem excipiat ab hac obligatione reuocandi errantes in fide, nihilominus non equaliter ad omnes pertinet talis reuocatio. Omisiss ergo prelati, quibus (ut diximus) ex officio competit hereticos coercere, de alijs sit haec certa conclusio, Omnis Christianus sub pena excommunicationis debet hereticos denunciare. Hec conclusio est sancita per Gregorium Nonum extrauaganti quadam contra Patres nos, cuius initium est: Excommunicamus. & refertur inter litteras Apostolicas pro officio sancti inquisitionis, in qua ita habetur: Itē si quis hereticos scierit, vel aliquos occulta contenticula celebrantes, seu a communi conuersatione fidelium uita & moribus dissidentes, eos studeat indicare confessori suo, vel alij p quem credat ad praesentem sui notitiam peruenire: alioquin excommunicationis pena percullatur. haec ibi. Et de hoc uide copiose p Joannē Roia in singularib. fidei sing. 5.

Quod si queratur, an inheredo uerbis huius textus liceat priusquam denuncientur heretici, eos fratrem admonere, atq; inducere ut ab erroribus desistant & resipiscant, & uideatur licere, cum textus id significare uideatur: qui alios cum potest, ab errore non reuocat. Sed per fraternam correctionem & admonitionem, uideatur posse reuocari: ea ergo erit premitenda. Rursus quia in delictis cum proceditur per denuntiationem, Euangelica, seu charitativa monitio praecedere debet. c. qualiter & quando. el. 2. de accusatio. c. licet Heli. de Simo. Postremo, quia Matth. c. 18. scriptum est: Si aut peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum inter te & ipsum solum.

Ceterum tutius est in crimine heresis non esse adhibendam correctionem fraternam antequam denuncientur heretici: sed ea omissa denunciari debent, de quo articulo dictum est plenius infra in hac 2. par. super c. qualiter, & quando.

A Ad rationes uero proxime adductas uno uerbo potest responderi, eas non habere locum in crimine heresis; interim tamen uideri Simanicam de catho. instit. ci. 19. de denunciatione, & Joannē Roia tract. de heret. par. 2. assertione 3. & in singularibus fidei, sing. 5. nu. 21. uerfi. Tertio ampliatur.

Postremo quamquam catholici omnes modo explicato teneantur hereticos ab erroribus reuocare, praesertim coercendo, & fideles reliqui denunciando: adhuc inter fideles potest considerari maior uel minor obligatio ad id faciendum, sicut ostendit Zanichinus tract. de heret. c. 5. nam quidam praeter generalem obligationem iuramento etiam promittunt & inquirere & indicare hereticos indicibus fidei, c. excommunicamus. §. ad iudicium. de heret. Hi uero grauius peccabunt & maiorem contrahent heresis suspicionem, si negligant, (sicut debent & promiserunt) hereticos denunciare. Illi autem qui non praesertim tale iuramentum ex defectu eius circumstantia, non censentur rei sicut priores, tametsi non effugiant penas latis in eos, qui omiserint denunciare. de quo scripsimus copiose in hac 2. par. super q. 53.

Augustinus † de fide catholica.

Qualiter magis uel minus obligentur fideles ad denuntiandum hereticos.

† Hoc habet S. Augustinus in libro de fide ad Petrum Diaconum, c. 19. refert Iuonius in Decreto par. 1. c. 39.

C Hereticus perseverans aeternaliter damnatur, cui nec prodest baptisimus, nec elemosyna, uel martirium, uel aliud quodcumque bonum, quo ad hoc ut consequatur uitam eternam.

C A P. III.

IRMISIME tene, & nullatenus dubites, omnem hereticum uel schismaticum, cum diabolo & angelis eius, aeterni ignis incendio participandum, nisi ante finem uitae, catholica fuerit incorporatus & redintegratus Ecclesiae (& post pauca.) Omni homini, qui Ecclesiae catholicae non tenet unitatem neque baptisimus, neque elemosyna, quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta, proficere poterit ad salutem.

† al. mancipium.

Gregorius Anastasio Antiocheno.

Damnato auctore, damnantur eius scripturae, & libri & opera.

C A P. IIII.

E FRATERNITATIS tuae: & infra. Cum Caesarius atque Pelagius, in Ephesina synodo sint damnati, quomodo poterunt illa capitula recipi, quorum damnantur auctores?

COMMENT. III.

FRaternitatis tuae. Desumptus textus ex Beato Gregorio lib. 7. epistola. 47. indictio. 2. regesli. integra clausula apud Gregorium ita habet: Fratertinitatis tuae scripta suscepisti, professionem fidei

Episcopus ne... Causa diuer... Omnis Chri... Heretici an...

fidei recte seruantia; magnatque omnipotenti Deo gratias retuli. Et post multa ait: Præterea dum de sanctorum conciliorum custodia tua fraternitas loqueretur, sanctam Ephesinam synodum primam se custodire professæ est: sed quia ex annotatione hæretici codicis, qui ad me ex regia urbe transmissus est, agnoui hoc, quod quedam capitula catholica cum hæreticis fuerant re prehensa, qui quidam illam Ephesinam primam synodum in eadem vrbe existimant, quæ quondam ab hæreticis traditur esse composita; omnino necesse est, ut chaitas vestra eandem synodum apud sanctam Alexandrinam atque Antiochenam ecclesiam requiras, & qualiter in veritate se habeat, inueniat: Vel si placet, hinc dirigimus, quæ ab antiquitate seruata in scrijjs habebimus. Illa enim synodus, quæ sub primæ Ephesinæ imagine facta est, quedam in se oblata capitula asserit approbata quæ sunt Celestij atque Pelagij predicamenta. Et cum Celestius atque Pelagius in synodo sint damnati, quomodo poterant illa capitula recipi, quorum damnabatur auctores: Hactenus Gregorius Papa I. vnde constat primo in multis Decretalium exemplaribus præperam tribui in hoc cap. Gregorio nono. Rursus illud etiam patet tam hic, quam apud sanctum Gregorium in plerisque codicibus, præsertim impressis pro Celestio, corrupte legi, Celestinum; cum in manus scriptis Vaticanæ bibliothecæ constanter legatur vbi que Celestius non Celestinus.

Fuit Celestius Pelagij sectator, de quo sanctus Augustinus in libro de hæresibus, cap. 88. ait ita: Pelagianorum est hæresis hoc tempore omnium recentissima à Pelagio monacho exorta, quæ magistram Celestius sic secutus est, ut sectatores eorum Celestiani etiam nuncupentur. hæc Augustinus. Idem lib. 2. retractationum, c. 33. Celestinum vocat Pelagij discipulum.

Pelagij & Celestij dogmata valide cõfutauit, idem Augustinus libro de gratia Christi, & libro de peccato originali contra Pelagium & Celestinum, & multis alijs locis.

Pelagius & Celestius primum in Carthaginensi concilio, deinde in Mileuitano tempore sancti Augustini damnati sunt, quorum acta Innocentius I. Pontifex Romanus comprobauit, sicut constat ex epistolis horum conciliorum, & Innocentij Papæ super ea re hinc inde transmissis, quæ habentur in 2. tomo operum sancti Augustini, epistola 90. 91. 92. 93. & seq. item ex eiusdem Innocentij Papæ I. epistolis 25. 26. & 27. quibus rescribit episcopis Africani & Mileuitani concilij de hæresi Celestij & Pelagij, item in epistola 1. Celestini Papæ I. quæ ante acta concilij Ephesini circumsertur in 1. tomo conciliorum Surianæ editioni.

Rursus in concilio Ephesino Celestius damnatus est, dum ibi damnatur qui cum ipso senserint; nam quamuis synodi Ephesinæ hæbenda causa fuerit Nestorius Constantinopolitanus, Pelagianos quoque, siue Celestianos in ea fuisse damnatos, non est incertum.

Sane tomo 4. actorum concilij Ephesini, cap. 9. canone 1. dum illi damnantur, qui à concilio defecerunt,

rum, Celestij plena sit mentio, nam canone 1. ita scriptum est: Quia vero oportebat eos, qui ob aliquod ecclesiasticum, vel corporis impedimentum in regione, vel in ciuitate sua detenti, sacra synodo interesse nequiverunt, ea non ignorare, quæ de schilmatibus sunt definita: notum facimus vestrae sanctitudini. quod si prouincia cuiuspiam Metropolitanus a sacra & Oecumenica synodo deficiens, defectiois conciliabulo sese addiderit: vel postea quoque cum Celestio senserit, vel etiamnum sentit: huiusmodi contra prouinciam suam episcopos nihil omnino decernere posse, quod a sacra synodo ab omni communione ecclesiastica seclusus, nullius deinceps potestatis, aut auctoritatis existat. hæc ibi. Ex quibus consequitur vere dici in hoc c. quod interpretamur, Celestium & Pelagium in Ephesina synodo esse damnatos.

Item ex prædictis luce clarius constat non damnavi hic Celestinum & Pelagium Romanus Pontifex, (vt sapienter me etiam admonuit Illustrissimus Iulius Antonius Sanctiorum sanctæ Severinæ Cardinalis, vnus ex generalibus Inquisitoribus pietate insignis & eruditione) sed Celestinum & Pelagium, hæreticos, & propterea non potuisse commode & vere Ioannem Ananiam, Panormitanum, Felinum, Socinum, & alios, ex hoc textu notare, Papam posse in concilio damnari de hæresi; cum nullo pacto hinc possit id deduci.

Præterea quantum attinet ad intellectum verum huius capituli, obseruandum est ex sancto Gregorio lib. 5. epistolarum, indictione 14. epistola 14. cap. 114. & lib. 6. indictione 15. epistola 3. c. 195. ite ex epistola vnde sumptum est hoc c. in eis agi de quibusdam Pelagianorum dogmatibus falsis & hæreticis, quale est illud de Adam morte, non autem de libris seu capitulis catholicis, improbatis vel damnatis propter odium auctoris, nam per Celestij atque Pelagij predicamenta, ego venenosa illorum dogmata interpretor. Inde fit vt inspecto fonte, vnde sumitur hic textus, non possit ex eo plane deduci quod obseruant communiter doctores, videlicet damnato auctore, scripta eius censi damnata.

Ceterum cum hoc fragmentum ponatur sub titulo de hæreticis, non videbitur absurdum si dicamus ex eo non inepte colligi id generale axioma, sicut in simili diximus supra eod. tit. super c. Dubius.

Quamquam vero hinc non colligebatur aperte nihilominus tamen in se vera & secuta est hæc sententia, quod damnato auctore vel hæretico, eius quoque opera intelligantur esse damnata, vt latius ex sequentibus apparebit.

Admonet igitur hic locus, vt de libris prohibitis paulo latius disseram, cum tempora hæc hanc merito postulent tractationem: dicam autem summam certiora, & ea in primis, quæ ad Inquisitores spectare iure videntur.

De hac rescribunt ferè omnes interpretes vetustiores in hoc cap. fraternitatis. de hæret. & in cap. dānamus. de sum. Trin. & fid. Cath. & alijs vero uarijs locis. Zanchinus de hæret. c. 7. vbi Campegius idem Campegius ad Zanchinum. cap. 34. Repertorium & Umbertus Locatus verborum libri idem. Umbertus

Dama
stus
dicitur.

Vetus
libri
corum
vtilia
dicend

Libri ha
corum,
reliat
conferen
recipien

De libris
natis
gendis
scriptis

bertus verbo, absolvere. *Alfonfus Castrus lib. 2. de iusta haeret. punit. capit. 15. 16. & 17. Conradus Brunus lib. 6. de haeret. c. 6. & seq. Albertinus de agno. assertio. q. 12. & nu. 13. & seq. idem copiosius eodem tractatu. q. 28. Simancas de cath. insitu. tit. 38. idem in Enchyridio, tit. 36. Ioanes Roias sing. 224. Gondissalvus de haeret. q. 13. num. 19. pulchre Petrus Godofredus in l. damnato. C. de haeret. Carverius tractat. de haeret. nu. 125. & alij quos libens omitto. Disservi copiose integro libro sexto de pœnis haeticorum, ex quibus omnibus sequentia breviter colligamus.*

Damnato auctore, libri eius damnantur.

Primum, damnato auctore tanquam haeretico libri eius damnati censentur. Ita colliguntur ex hoc c. omnes vetustiores interpretes, quibus recentiores maiori ex parte ad stipulantur: licet *Alfonfus lib. 2. cap. 17. de iusta. haeret. punit. dicat, illud c. non habere hanc sententiam: sed non est nunc audiendus. & ratio huius axiomatis est in promptu; quia plus nocent libri haeticorum unum erronei, quam rectores ipsi, cum ad plures libri perveniunt: multo ergo magis cœseri debent cum auctoribus damnati. Quod axioma verum est, etiam si cum damnatur haeticus, de libris eius nominatim nihil caueatur: cum manifestum sit arbore damnata ob pestilentes fructus, ipsos etiã fructus interdici, ne venenum insillat; fructus vero doctrinarum haeticorum, in libris eorum in primis contineri exploratissimum est.*

Verum libri haeticorum, etiam si in hoc cap. fraternitatis, nu. 1. & ratio est, quoniam periculum est non leve, ne inter vitia haereses latent: cum haeticum mos sit bona multa docere, ut falsa facilius persuadeant: hinc Beatus Gregorius lib. 5. Moralium cap. 10. dicebat his verbis: Habent quippe hoc haetici proprium; ut malis bona permisceant, quatenus facile sensui audientis illudant: si enim semper prava dicerent, citius in sua pravitate cogniti, quod vellent minime persuaderent: rursus si semper recta sentirent, profecto haetici non fuissent: sed dum fallendi arte ad vtraque deseruiunt, & ex malis bona inveniunt, & ex bonis mala ut recipiantur, abscondunt, hec ille. Idem docuit Leo eius nominis primus, & Vincentius Lyrinensis in libro adversus profanas haeresim novationes, & Turrecremata in c. sancta 15. dist. in. & Catharinus Politus in speculo haeticorum consideratione. 19. & Conradus Brunus lib. 6. de haeret. c. 6.

Libri haeticorum, neque rationi consentaneum recipiendi.

Denique praefatum axioma, ut damnato auctore opera simul damnata censentur, ita verum est, ut nullo modo recipi debeant, neque tanquam auctoritabilia, neque tanquam rationabilia; contra quam velint Ioan. And. Imola, Abbas & alij in d. c. d. a. namus. de sum. trinit. & Hostiensis in hoc c. fraternitatis num. 1. & Albertinus de agno. assertio. q. 12. nu. 13. & quidam alij. & ratio est: quoniam in dist. de haeticorum libri sunt damnati, & prohibiti sub pena excommunicationis per rescriptum Iulij III. quo incipit, Cum meditatio cordis. & rescriptum Pij IIII. incipiens, Dominici gregis. & bullam cœne Domini. cap. 1.

Quae quamvis ita se habeant, aliquando tamen

A immutantur: nam quotiens summus Pontifex in specie libros damnati auctoris permittit, tunc in specie legi possunt: ita notant & vere Doctores in d. cap. damnamus. de sum. trinit. & in cap. fraternitatis. de haeret. hinc videmus Origenis damnati multa opuscula legi, quoniam ea recipit Gelasius cap. sancta. 15. dist. vers. item Origenis. facit c. sane profertur. 24. quest. 2.

Libri damnatorum in specie pmiffi, legi possunt.

Iam hec prohibitio de legendis haeticorum libris non comprehendit Inquisitores haeticæ pravitatis, nec eorum substitutos seu Vicarios, ut cauit idem Iulius III. in praefato rescripto: Cum meditatio in hac verba: Nos praemissis occurrere, & Christi fidelium animarum saluti consulere cupientes, motu proprio, non ad alicuius nobis super hoc oblate petitionis instantiam, sed de nostris certa scientia & matura deliberatione, omnes & singulas facultates & licentias legendi & tenendi libros Lutheranos, aut alios haeticos, seu de fide suspectos, quibusvis personis, cuiuscunque status gradus, ordinis, vel conditionis existetibus, etiam si episcopali, vel Archiepiscopali, aut alia maiori dignitate Ecclesiastica, seu seculari praeminentia praefulgeant: Inquisitoribus seu commissarijs, super haetica pravitate ab Apostolica sede pro tempore deputatis durante ipsa deputatione, duntaxat exceptis, & c. tenore praesentium reuocamus, & c.

Inquisitores libris damnatos legere possunt, non Episcopi.

Falluntur ergo Episcopi, qui existimant, perinde sibi, ac inquisitoribus damnatorum libros legere licere: non enim possunt nisi a summo Pontifice specialem habeant facultatem. Videntur tamen praescripti rescripti verba solum comprehendere Inquisitorum commissarios auctoritate Apostolica creatos, non eos quos sibi Inquisitores substituant. nam hi non videntur posse uti hoc privilegio, quod videri possit alieni iuxta doctrinam Bartoli in l. filius. ff. de legationibus.

Qui committant legere possint damnatos libros.

Nihilominus tamen idem videtur dicendum de commissarijs ab Inquisitoribus ipsis constitutis, cui illi Apostolica auctoritate deputati videntur, eo ipso quod ab Apostolicis Inquisitoribus constituantur. Ad tollendam tamen hanc difficultatem prudenter mihi agere viderentur inquisitores, si cum creant sibi commissarios, expresse etiam declararent eis competere hanc facultatem legendi libros prohibitos.

Preterea, quamvis nonnullis videatur posse quilibet propria auctoritate libros damnatos comburere, vel aliter perdere, uni ad ipsum quocunque modo peruenierint: tutius tamen videtur Umberto verbos. libris, ut eos ad fidei indices deferat, ut etiam asseruit Campegius apud Zauchinum, cap. 7. Ceterum ego crederem, necessario inquisitoribus esse deferendos, nam in praefato rescripto Iulij III. ita scriptum extat: Inquisitoribus haetica pravitatis, in ciuitatibus, in quibus libri huiusmodi existunt, consignasse debeant realiter, & cum effectu.

Libri prohibiti Inquisitoribus deferantur, non propria auctoritate comburendi.

Monendi tamen sunt inquisitores, ut cum liber alicuius haetici damnati illis deferatur, interrogent deferentem unde illum habuerit, ne forte eo libro fuerit male usus, aut ab aliquo, qui timet prodimit-

amittatur. Iam illud addiderim, semel damnato he-
retico, non modo intelligi damnatos libros iam non
scriptos, cum ille damnaretur, sed etiam quoslibet
alios deinceps compositos & editos, absque noua da-
matione, argumento eorum qua diximus supra in
1. par. super l. nemo clericus. de sum. Trin. & fid. Ca-
tho. §. & iniuriam.

Inquisitores
nō concedūt
facultatē le-
gendi libros
prohibitos.

*Signa conforma-
tionis. In p. h. l.
de libris prohibitis, ubi
est d. de iuramento,
ubi dicitur, quod in-
uenerunt hanc sententiam.*

Nunquid autem inquisitores possint cōcedere fa-
cultatem legendi libros semel damnatos, quam ipsi
habeant, sapē uidimus dubitari: & tamen si magna
sit eorum auctoritas, amplaque potestas, verius est
hanc facultatem eos concedere nō posse, quia Roma-
nus Pontifex specialiter videtur sibi hoc reseruasse;
& qua specialiter sibi ipse reseruat, ceteris intelli-
guntur esse denegata, iuxta doctrinam glossę com-
muniter receptam in c. excommunicamus, verbo,
Apostolica. de heret. Sanciuit autem Papa, vt ne-
mo legat libros damnatos sine facultate sedis Apo-
stolica specialis. Iulius III. in prefato rescripto,
Cum meditatio. & in Bulla Cena Domini. c. 1.

Quorūdam tamen hereticorum libri, qui ex pro-
fesso de religione non tractant, aut cōscripti sunt ab
hereticis dum catholici forent, examinari & appro-
bati ab Inquisitoribus permittuntur, iuxta disposi-
tionem regula 2. Indicis librorum prohibitorum,
que donec aliud statuatur, tuto obseruare possunt
inquisitores.

Libri aucto-
ris nondū da-
nari dogmata
continētes a
quibus legen-
di, & purgan-
di.

Et que hactenus diximus, vera sunt, cum agitur
de libris iam damnatis, vel de libris hereticorum no-
minatim damnatorum. Cum vero liber aliquis pra-
ua continens dogmata ab auctore non damnato cō-
positus de nouo prodit, ne inficiat, legendus quidem
est, vt cognitis erroribus per iudicem legitimū
prohibeatur: legendus autem non per imperitos, aut
idiotas, aut meticos, vel philosophos, vel meros Iu-
riscōsultos, sed per Theologos graues & probatos
perque viros tales, qui discernere sciāt inter lepram
& lepram, habeantque prauorum dogmatum &
catholicarum assertionum notitiam, vt eleganter
tradit Petrus Godofredus in l. damnato. C. de he-
ret. & Alfonso Cast. lib. 2. c. 17. de iusta her. pu-
nitio.

Confessores
nō absoluunt
retinētes li-
bros damna-
tos.

*Idem glo. dicitur de
heretico, ubi
dicitur, in h. l. de
i. c. de ab. c. 17.
n. 9.*

Ad hęc, illud monendi sumus, neminem eorum
qui sacra confessione audiunt, ex ordinaria potestate
posse absolvere eum qui libros prohibitos apud se
retinuit: cum enim ex hoc delicto excommunicatio
irrogetur, vt diximus par. 1. §. Bulla in Cena Do-
mini, ab ea ne possint per quoslibet delinquentes ab-
soluti sub grauibus pœnis inhibuit Romanus Ponti-
fex in eadem Bulla prope finem. §. illos autem. in
hec verba: Illos autem, qui contra tenorem præ-
sentium talibus, vel eorum alicui, seu aliquib. ab-
solutiōni beneficium impendere de facto præ-
sumperint, excommunicationis, & anathema-
tizationis, lectionis, administrationis sacramento-
rum, & audiendi confessiones officia interdici-
mus; denunciātes eisdem, & declarātes aperte
nos grauius contra eos spiritualiter, & tempo-
raliter (prout expedire cognouerimus) processū-
ros. Et nihilominus, quicquid egerint absoluē-
do vel alias, nullius sit roboris vel momenti. ha-
ctenus ibi.

A Postremo, antequam libri vndeunque in ciuita-
tes aduecti a quoquam legantur, ea sunt diligenter
obseruanda, quę prescribuntur in Indice librorum
prohibitorum, regula 10. §. nemo vero, videlicet li-
ber ostendatur personis ad hoc officium deputatis,
& facultas ab eis obtineatur: quod ipsum obserua-
re item oportet ab illis, qui cum hereditate libros
a defunctis relictos acceperunt, quę plenius & ual-
de salubriter cauit synodus Salisburgensis consti-
tutione quinta, cap. 3. & 4. dum iubet vt episcopi
corryceos habeant, qui Bibliopolarum aliorumque
inferentium libros inspiciat, obseruet, & suspectos
tollant.

B Ex supradictis pendet quęstio subdificilis: nam
cum sub anathemate interdicitur, ne quis libros ue-
titos retineat, merito quaeritur, an qui contrafecerit
censeri debeat hereticus, vel de hæresi saltem suspi-
ctus, & quibus tandem penis afficiendus, quę etiam
de re breuiter distraem, veriora & certiora præscri-
bens, vt in hac parte, quę passim hodie contingit,
lucem habeant qui hęc nosse cupiunt.

¶ Ac primum Archidiaconus, Ioannes Fantuz-
zius, & nonnulli alij in c. sane profereatur. 24. q. 2.
idem Archidiacono. & Ioannes Andr. in c. filij. de he-
retic. lib. 6. afferunt, sufficere ad conuincendum quę-
piam hereticum, si libri damnati lectionis apud eū
reperiuntur, eos, sequitur Romanus singulari 326.
incipiente. eo ipso. Hippolytus Marsilius conf. 52. inci-
piente. Misericordia Domini. n. 34. Cassanens
ad consuetud. Ducatus Burgundia, rubr. 1. des iusti-
ces, super tex. es droictz. d'icelles. nu. 53. Carrerus
tract. de heret. num. 125. Repertorium Inquisitorum
lib. 1. §. 1. & quidam alij, quorum plane sententia
simpliciter intellecta, vt proposita est, falsa est, &
penitus explodenda, cum nullo iure hoc caueatur, neq;
ratio patiatur, aut ius, vt ex sola presumptione de
tanto erimine aliquis condemnatur. cap. litteras, de
presumptio.

C incipiente. eo ipso. Hippolytus Marsilius conf. 52. inci-
piente. Misericordia Domini. n. 34. Cassanens
ad consuetud. Ducatus Burgundia, rubr. 1. des iusti-
ces, super tex. es droictz. d'icelles. nu. 53. Carrerus
tract. de heret. num. 125. Repertorium Inquisitorum
lib. 1. §. 1. & quidam alij, quorum plane sententia
simpliciter intellecta, vt proposita est, falsa est, &
penitus explodenda, cum nullo iure hoc caueatur, neq;
ratio patiatur, aut ius, vt ex sola presumptione de
tanto erimine aliquis condemnatur. cap. litteras, de
presumptio.

D Horum tamen sententia tunc vera erit, cum con-
stiterit eum, apud quem liber reprobat & lectionis re-
peritur, eundem librum composuisse, & ita plane lo-
cutus videtur auctor Repertorij in d. vers. libri. §.
1. vt colligitur eodem loco ex §. sed pone. & sic
etiam tuetur veteres interpretes Ioānes Roias sing.
124. & ita locutum quoque crediderim Archidia-
conum in d. c. sane profertur. nam hoc casu vere he-
reticus putandus esset, cum maiori deliberatione li-
briscribantur erronei, quam verba heretica emit-
tantur. libri enim eiusmodi sine aliquo alio accusa-
tore apertissime auctorem arguunt hereticum, &
conuincunt, vt grauius docuit Maximus Episcopus
Aquileiensis in Concilio Lateranensi sub Mar-
tino eius nominis primo, circa annos Domini 645.
celebrato, postulans Cyrum, Sergium, Pyrrhum, &
Paulum hereticos, qui duas in Christo negabāt ho-
luntates scriptisque eam hæresim docuerant, con-
demnari; nam inter cetera ita hæc dicit. Nec non
per scripta eorum aduersus fidem exposita, quę
videlicet & sine accusantis persona redarguere
eos apertissime demonstrantur. propterea enim
accusatio extranea superflua esse dignoscitur,
quoniam à suis temerarijs conscripserunt apertius
accusantur, quibus omnem mundum contur-
basse

E

habeat noscuntur: ita namque Dominus ait: Ex ore tuo iudicabo te, & ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. & paucis in teriectis: cōtra Theodorū & Origenem in facta quinta synodo accusator quidem nullus, sed tantummodo eorum conscriptione ad accusationem ipsorum & reprehensionem suffecisse noscuntur. hęc ille.

Hoc tamen dictum non putarem indistincte accipiendum: sed tunc cum auctor ex proposito hæresim ponit, eamque contra Catholicam fidem stabilire cōtendit: nam si quasi aliud agens proferat hæreticalem dictum, quod ex ignorantia potius quam malitia dixisse videatur, præsertim in rebus obscuris, quas non facile quis explicite scire præsumitur, qualia sunt multa ad fidem spectantia, valde difficulta, verè non putaretur hæreticus, quod tunc maxime verum esset, cum vel generalem præmississet protestationem, vel alias vir catholicus & probus communi hominum existimatione haberetur.

Sed alter casus est nunc dilucidus, An videlicet is qui retinet sciens & volens librum vetitæ lectionis, ab alio tamen compositum, sit de hæresi suspectus habendus, & suspectum esse nullus dubitet: nam & iam olim id assertuit Guido Fulcodius, qui postea Clemens IIII. Papa creatus est, in consultationibus ad Inquisitores, quæ sūt. 1. in fine, quem pariter sequitur Archidiaconus sibi forte contrarius in eiquocunque verbo, credentes de heretic. lib. 6. quod Py IIII. rescripto incipiente, Dominici gregis, apertius continetur, his verbis: Is quidem qui hæreticorum libros, vel cuiuslibet auctoris scripta, propter hæresim vel falsi dogmatis suspicionem damnata, legerit, habuerit, ipso iure in excommunicationis poenam incidat; eamque ob causam in eum tanquam de hæresi suspectum inquit, procedi liceat. hæc ibi.

An autem hæc suspicio sit levis, vehementis, aut violenta, non est à Papa expressum, Zanchonus tamen de heretic. c. 7. nu. 7. Repertorium & Verberis verbos, libris, vehementem suspensionem ex retentione damnatorum librorum oriri asseruervat. Ceterum verius est, causa hoc est, habita, ratione personarum & librorum prudentem inquisitorum oportere, an hæc suspicio levis, grauis, seu vehementis, aut violenta sit: nam quid si retinens tales libros peccatus est imperitus, qui eos nec intelligat, nec legere sciat, dices ne è uno vehementer suspectus non placeat. Quare in hac re in ceteris iudicio opus est, & consilio peritorum; nam fieri quandoque potest, vt absque vlla hæresis, suspensione librorum damnari penes aliquem reperiri possint, vt de imperito proxime dictum est; quod etiam locum habere potest in eo qui cum hereditate, vel mercibus accepit oculos, nec adhuc excoluit: vel etiam si tales essent libri, qui licet ab hæreticis essent conscripti, nihil tamen contra fidem contineant: sed tantum quæ ad grammaticam, medicinam, vel similes profanus artes spectant, aut si is qui retinet, vir esset probatus, & iustus, à quo procul omnis malitia abesse putaretur, sicut de re furto sublata scripsit Bald. & Imola in l. si na. ff. de hered. institu. ea enim reperta apud homines bona famæ, qui non sint soliti furari, non

facit eos præsumi fures, id simile in casu nostro sciendum non male scribit Albertinus trac. de agn. assertio. q. 28. nu. 25. & seq.

Vt ergo gradus suspicionum ex lectione librorum prohibitorum notari possint, præter qualitatem personarum legentium, sequentia considerare oportebit si inconsiderato legerit: si parum, & semel: si vnum tantum librum: si reprehendenti & momenti non difficulter obtemperauit: si præsentavit inquisitori cum primò intellexit esse prohibendum, si sollicito quaesivit absolutionem, & similia, quæ obediuntis & vere Christiani peccatoris sunt indicia, hæc enim nullam quandoque, aut saltem leuem suspensionem præferent.

At si aduertens & sciens legerit: si totum, aut pluries legerit, si plures legerit: si reprehensus non facile nec statim obediuit admonenti, si non præsentavit, sed sciens retinuit absque facultate, si non quaesivit absolutionem, aut similia commiserit, aut quaesierit facere, quæ contumacis signa sunt animi, magnam, & vehementem contrahet suspensionem.

Quod si studiose legat, si totum & pluries, aut plures & pluries, si omnes passim legat & sine dellectu, si reprehensus tueri faciat, si inquirat, unde habere possit, aut curat sibi asportari, si non esse presentandos, aut comburendos contendat, si absolutionem contemnat, aut his similia faciat, aut facere omittat, in grauiorem & maiorem incidet suspensionem.

Hęc igitur prudenter & diligenter inuestigabunt inquisitores, iuxta iniquumque suspicionis gradum, aut ab inuare, aut purgare compellunt legentes, ceterasque salutares poenitentias iniungant, nunc minores, nunc maiores pro varia suspicionis & peccati delicti qualitate.

Illud non omitam, eum qui tales libros sciens prudensque retinet, posse aliquando dici hæreticorum factorem; nam in concilio Constantiensi sessio. 15. tit. de sententia contra Joannem Huss, & de delictis eius cauetur, Hęc sacrosancta synodus prorsus iubet per locorum ordinarios, tractatus & opuscula huiusmodi per censuram Ecclesiasticam, etiam si opus fuerit cum adfectione poenæ & fautorie hæresis, diligenter inquiri, & repositos ignibus publice concremari. hæc ibi. Idem poenitus dicturum de sciens retinente, cuiuslibet alterius heresiarchæ damnatos libros.

Tamen si vero multis modis innocenciam suam ostendere possit, qui libros vetitos repertus est, habere eum tamen nullo modo tuebatur, si dicat se eos habere ad consultandum, contra quam sentiat. Gondiffalvus de heretic. q. 13. nu. 19. & Albertinus de agno. assertio. q. 28. nu. 8. & Pignoratius in additione ad singul. Romani 326. quorum doctrina hęc, tunc tunc non est. Pmbertus in opere iudiciali, verbo, absoluero in m. 1. quoniam: ut paulo antea monimus sub anathemate omnibus præcipitur, ne sine speciali Pape facultate libros vetitæ lectionis retineant, aut legant.

Item qua poena sint plectendi, breuiter est, dicendum; & iure quidem civili ultimo supplicio, affri iubentur, vt late tradit Simonicas de carb. institu. c. 38. num. 26. Sed hæc seueritas a tribunali inquisitionis

Qui libros vetitos retinet quando que hæreticorum fautor dici potest.

Qua poena plectendi qui libros damnatos retinent.

In lib. nouo... 2. 19. 12. 2. 26. 6. 45. 4. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

tionis longe abest, cum pœnâ sanguinis non irroget. Guido Fulcodius loco præcitato, & Archidiaco. in d. cap. 2. de heretic. purgationem talibus indicendâ admonet, quam interdum ex causa imponi, seu indi-
ci posse non ambigerem. Hoc sit certum, pœnitentiâ esse imponendam nunc acriorem, alias vero leuiorê pro qualitate & modo delicti & delinquentium. Nos aliquando post abiurationem ieiunia, orationes, & peregrinationes imponi vidimus. Cetera huc spectantia tradam infra in hac 2. par. super ca. nouerit. de sent. excom. & super q. 27. *14*

Iudæis non est permittendū, ut libros damnatos legant.

Postremo in fine huius commentarij admonebo, curandum esse diligenter, ne Iudæi libros illos audeant legere quos Christiana fides repudiat: nã eorum lectio vel illorum augetur impietas, vt magis in obstinata infidelitate animus indurescet, aut proculdubio eorum conuersio vel impeditur omnino, vel retardaretur, & difficilior redderetur; aut operam darent, vt illis lectis Christiani in hæreses & errores inciderent.

Quare prudētissime sanctissimus dominus Gregorius XIII. statuto quodam incipien. Antiqua Iudæorum. edito anno Domini 1581. Calen. Iunij, inter causas & casus ob quos inquisitores procedere possunt aduersus Iudæos, recensuit quoque hunc de quo agimus, in hæc verba: Si libros hæreticos vel Talmudicos, aut alios Iudæicos quomodolibet damnatos, aut alios prohibitos, tenuerit custoderit, vel diuulgauerit, vel in quacumque loca detulerit, aut ad eam rem operam suam accomodaauerit, subiacebit scilicet inquisitorum iudicio.

Recte itaque & pio iam olim in Hispania Erui-
gius rex, (quem alij Eringium appellant) in initio regni sui, id est, anno Domini. 681. vt ex Joāne Vaseo constat, inter leges Gothicas, quas à sancto Isidoro institutas recognouit, & nomine suo fecit euulgari. hanc quoque posuit de interdicenda Iudæis illorum librorum lectio, quos Christiana fides rejicit. Eius legis verba ex li. 12. legum Visigothorū tit. 3. l. 1. ita habent: Illis commodare lectionibus sensum, quibus fas non est præbere assensum, impietatis est potius, quam pietatis indicium. Et ideo si quis Iudæorum libros illos legerit, vel doctrinas attenderit, siue habitos in domo sua celauerit, in quibus male contra fidem Christi sentitur, & publice decaluabitur, & centenorum flagellorum verberatione plectetur. Qui tamē cautionis vinculo alligabitur, ne vnquam talium libros, vel doctrinas apud se aut habere præsumat, aut attendere audeat: aut studijs meditandi assumat. Iam vero si post emissum placitum quodcumque tale repetere tentauerit, & decaluatus centenis flagellis subiaceat, & amissis rebus sub perpetui exilij conteretur erumna: vt quia iam secundo visus est erroris sui iterasse vestigium, penitenter illis res eorum deseruiant, quibus principali fuerint collatione cōcessa. Hæc & similia illi percipient, qui quemlibet infantium talia præsumpserint docere, i. vt doctor ipse iniquitatis in prima transgressionis fronte deprehensus, & centenis subijciatur decaluandus verberibus, & placiti sui polliceatur cautione se talia vltius neminem debere docere. Quod si primæ hu-

Eruij Regis lex de interdicenda Iudæis lectione librorum prohibitorum.

A ius sponsonis maculans fidem contingat illi, ea quæ abiecerat, repedare, omni eius facultate in principis potestate redacta ipse decaluatus, centenisque verberibus adiudicatus perpetuo erit exilio relegandus. Infantes tamen ipsi vel pueri tunc erunt à supradictis damnis atque verberibus alieni, si hanc perfidie doctrinam intra 10. annos ætati suæ positi meditalle fuerint nisi. Ceterum si post exemptos decem annos quisquis illorum talia attendere vel meditari præsumperit, superioris cōstitutionis damna vel verbera ordine superius adnotato sustineat. hæc Eruijus.

Quod autem de interdicenda Iudæis lectione librorum prohibitorum dictū est, idem quoque dicendum putamus ob easdem causas de alijs infidelibus si forte in terris catholicorum morarentur: nam neque istis concedenda esset talium librorum lectio. Quare nec permittendus esset Machometanus vt suum posset impune legere Alcoranum: aut alios, qui vel de stabilienda secta sua, vel de Christiana confutanda, vel de erroribus in eam inuehendis tractarent, aut alios quomodolibet prohibitos. Idem de Gentilibus seu Paganis sentio, quibus non esse concedendum, vt libros eos legerent, quibus eorum impietas vel foveretur, vel augetur, vel conuersio retardaretur; ac ne alios quidem quacumque ratione prohibitos.

Qua vero pœna plecti debeant infideles circa hæc delinquentes, cum non sit iure cautum, arbitrio inquisitorum relictum esse videtur, qualis pœna statuta esset per legem Eruij, verba legis indicant, quæ paulo ante retulimus. Pro qualitate ergo delicti & malitia delinquentis augenda est, vel minuenda pœna arbitrio prudentis iudicis sicut ex supradictis constat.

Ex concilio Africano.

D Episcopus heredem instituens hæreticum, consanguineum, vel extraneum, vel paganum, etiam post mortem excommunicatus nunciatur; hoc dicit secundum communem & veriore intellectum, & vt faciat ad titulum potest intelligi, quod ex hoc presumatur hæreticus.

C A P. V.

I quis episcopus heredes instituit extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos aut Paganos petulerit: saltem post mortem ei anathema dicatur: atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.

COMMENT. IIII.

a SI quis episcopus.] Desumptum ex concilio Africano, cap. 48. vbi verba paulo susus concipiuntur, vnde facilius colligitur sententia. ea desumpta vero ita habent: Item constitutum est, vt si quis episcopus heredes extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut Paganos, Ecclesiæ prætulerit, saltem post mortem

tem

tem anathema ei dicatur, atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur. Neque excusari possit, si intestatus defecerit, qui vtiq; debuit factus episcopus, rei suae ordinationem congruam suae professioni nequaquam differre. hac concilio. Est autem sensus talis: Episcopus qui sibi heredes instituit hereticos, siue sint consanguinei, siue extranei, post mortem est anathematizandus atque eius nomen ex memoria sacerdotum amouendum: ita Alanus, Laurentius, & Tancredus: quibus consentiunt Graeci Tilius, Zonaras, & recentiores interpretes. Ergo heretici hoc loco ex testamento capere prohibentur; & testamentum, cum sit contra leges factum, irritum erit; ita Balsamon, quod & verum est. Bona vero episcopi intestati hac de causa morientis culpa sua quia hereticos instituit, Ecclesia capiet. Totum hoc decretum pulchre declarat Illustriss. ille Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconen. in notis veterum decretalium, collectione 1. lib. 5. tit. 6. c. 8. quem videto.

heretici li- re post mor- m anathe- arizantur, in ramē ex- dicantur.

b Saltem post mortem ei anathema dicatur.] Hinc colligitur glossa hic, & iuris canonici interpretes vno consensu, in detestationem criminis heresis posse hereticum post mortem excommunicari: cui sententia etiam fauere videtur textus in c. sane profertur. 24. q. 2. quod plane ita simpliciter acceptum falsum est, cum heretici ipso iure cum primam in heresim incidunt sint excommunicati, talesq; etiam decedant, nisi ante mortem Ecclesia reconcilientur; ergo amplius excommunicari ob illud crimen non debent, quod oportuit animaduertisse iuris interpretes: ita praeter ceteros Sotus lib. 4. sent. dist. 22. q. 2. art. 2. in ultimo dubio.

Anathema quid significet.

Sed hic lapsus ex ignorantia illius verbi, Anathema, processit; quod quandoque significat maledictionem & detestationem, vt docet Augustinus in quaest. lib. Numerorum, q. 41. Indicat quoque textus in c. ego Berengarius. de consuet. dist. 2. ibi Anathematizo omnem heresim. Hoc est maledico, imprecor, & detestor. quod alibi etiam saepe in iure consi- stit. Ergo hic cum ipso iure & facto iam sit Episcopus hereticos instituens excommunicatus, non in- betur iterum excommunicari, sed maledicti, deuouerit, & execrari more vetusto, vt paulo post subdam ita Alfonso Castus & recte lib. 2. c. 20. de iusta haeret. punit. sed si quis iuris interpret tueri velit, dicat eos hoc voluisse, post mortem posse hereticos excommunicari id est, excommunicatos declarari.

id sit in- Dei facer- tes non nu- tari vetus- telegeritis diptychis.

c Atque eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitetur.] Vetus erat in primitiua Ecclesia consuetudo, vt in sacris diptychis, hoc est in catalogo, pie memoriae transitum ad caelos habentium episcoporum vocabula eorumdem, seu nomina describerentur, & inter Missarum solennia coram populo recitarentur, vt pie pro illis ad Deum funderentur preces: quod si episcopi turpe egissent vitam, aut heretici, vel hereticorum fauores extitissent, idque post mortem eorum constitisset, nomina eorum in sacris diptychis protinus debebantur: haec colligitur ex epistola quadam nu. 30. Leonis Papae primi ad Anatolium Constantinopolitanum Episcopum. c. 3. Itē ex Leone Papa III. in epistola sex- ta synodi confirmatoria ad Constantinum Impera-

Epistolae hereticorum eorum. ea de qua quis tenet in- tate Pa- nor-

A re legiturque hodie in vltima eius synodi actione. idem habetur epistola quadam ab Episcopis Aegyptiacis conscripta ad Anatholium Archiepiscopum Constantinopolitanum pro concilio Calcedonensi. tradit Nicolaus primus, epistola quadam ad Michaelem Imperatorem, non procul a sine, & Anastasius Papa secundus ad Anastasium Imperatorem de abolendo nomine Acacii epistola quadam. c. 3. & alibi saepe, tradit breuiter Alfonso Castus li. 2. c. 20. de iusta hereticorum puni. & Conradus Brunus lib. 5. de her. cap. 17.

B De diptychis vero in Decreto Roma nuper impresso anno 1582. in c. sane profertur. 24. q. 2. ita notatum est: Diptycha duae tabulae erant: quarum altera viuorum, altera mortuorum ea nomina continebat, quae in missa recitabantur: translatio vocabulo ab ostreorum diptycho: cuius mentionem facit B. Ambrosius Hexam. lib. 5. ca. 8. De huiusmodi autē ecclesiasticis diptychis partim viuorum, partim mortuorum, partim vtro- rumque mentio fit in epistola Innocentij I. ad Decentium ca. 1. & in epistola B. Augustini 137. clero & plebi ecclesiae Hipponensis. 2. q. 1. c. no- men. & 11. q. 3. c. quid obest & in epistola Gelasij ad Anastasium Augustinum, & in epistola episcoporum Aegyptiacae diocesis ad Anatholium: quae habetur post concilium Calcedonense, & alibi saepe.

C Iam ex hoc contextu iuxta praefatam interpretationem, quae vera est, dirimitur illa questio: An hereticorum nomina expungi debeant, & delerit libris eorum, quae ex professo de fide non tractant, aut de libris catholicorum: nam proculdubio aboleri debent, quod nō nominantur, vt resutentur, & dānentur, neque enim iustum est, vt inter Christianos, quos illi oppugnant, ad laudem nominentur, aut recitentur. fortes quidē & fortilegos dānari iubet Leo III. c. fortes: 26. q. 5. ibi: Quamobrem volumus illas omnino dānari: & inter Christianos vltra nolumus nominari. multo ergo magis taceri, & supprimi debent hereticorum nomina qui fortis. & fortilegis sunt: deterriores. Multa in hac sententia attuli, lib. 6. de penis hereticorum. c. 10. quae gratia breuitatis omitto; dum modo intelligamus nullo fortiori argumento hanc sententiam comprobari, quā eo, quod ex hoc capite desumitur. interim videto Simancā de cath. institut. rit. 38. nu. 22. & Ioannem Baptistam Cardonam, qui nuper de hoc articulo disputatiuicula edidit Romae.

Hereticorum nomina delenda è libris catholicorum.

D Ex his amplius consequitur, nec imagines, vel statuas hereticorum velut Caluini, Lutheri, aut similium esse conficiendas, permittendas, aut pingendas, neque enim careret haereseos suspitione, qui eas vel in domo sua, vel in cubiculo honorifice collocaret; at cum dedecore & ignominia seu infamia qua ipsi notantur, pingi possent, quod Longolium de functo impio Luthero ingeniose fecisse scimus, is enim vt indicaret Lutherum è monacho nigro in hereticum pertinacem fuisse conuersum, in tabula lupum nigrum pinxit, cuculla monachali superimposita, adiecto hoc eleganti tetraastico; Haereticus, reus voti fideique Lutherus Pingitur hic artis hereticique notis. E monacho (quod est haec hominum mutatio) nigro, Est niger effectus demonis arte lupus.

Hereticorum imagines honorifice non pingende.

Ex

Ex a eodem.

Loquitur de eadem materia cum precedenti: & extenditur quod ibi dictum fuit de episcopis, ad presbyteros & alios clericos.

C A P. VI.

IN eos, qui catholici non sunt, etiam si consanguinei fuerint, episcopi vel presbyteri nihil conferant. Denique hoc, quod de episcopis & presbyteris dictum est, debet de reliquis clericis exaudiri.

COMMENT. V.

Titulus huic capiti prefixus habet ita, Ex eodem, scilicet, concilio Africano, unde precedens caput desumptum est, sed non est in concilio Africano, sed desumitur ex concilio Cartaginensi III. cap. 13.

Hereticis quibuscumque nihil relinquendum. **In eos.] Verba in praecitato concilio sunt aperta, habentque ita: Ut episcopi vel clerici, in eos qui catholici Christiani non sunt, etiam si consanguinei fuerint, nec per donationes, nec per testamentum rerum suarum aliquid conferat. haec ibi. Addit Zonaras, idem esse legibus civilibus constitutum; quod & verum est, quoniam haeretici nihil omnino capere possunt, ex cuiuslibet testamento, aut alia qualibet ultima voluntate, vel contractu. l. Manichaeos. l. diuinam. C. de haeret. cum similibus. quod est in odium haereticorum introductum, ut hac suppliciorum acerbitate respiciant. Vide Theodorum Balsamonem cano. 25. synodi Cartaginensis, ubi plura de interpretatione huius canonis.**

Alexander III. Rhemen. Archiepiscopo.

Christus fuit verus Deus, & verus homo, et sentiens oppositum haereticus est, & excommunicatus.

C A P. VII.

IN Mª Christus perfectus Deus & perfectus sit homo: mandamus, quatenus sub anathemate interdicat, ne quis de ecclesia audeat dicere Christum non esse aliquid, secundum quod homo: quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo, ex anima rationali, & humana carne subsistens.

COMMENT. VI.

Extat hodie hoc c. in 3. volumine conciliorum generalium post concilium Lateranen. sub Alexandro III. par. 49. c. 20. ubi paulo fufius verba concipiuntur, ex quibus hic locus potest illustrari. Titulus vero Alexander hoc edictum circa annum Domini 1159. aduersus quosdam magistros scholae Parisiensis, Rehemensis, & aliarum ciuitatum, qui temere dicebant, Christum secundum quod homo erat nihil esse: quam etiam stultitiam multis antea factis

Christum secundum quod homo nihil esse, haereticus est.

alis condemnauit Euthychianus Papa circa annum Domini 276. epistola quadam ad Joannem & omnes Episcopos Beticae prouinciae.

Ex Concilio Lateranen.

Haeretici, receptatores & fautores eorum, excommunicati sunt, & decedentes in hoc peccato, in caetero ecclesiae sapeliri non debent, nec pro eis orari.

C A P. VIII.

ICVT ait beatus Leo: & infra.] Quia in partibus Tholosanis haeticorum, quos alij Catharos, alij Patrenos, & alij alijs nominibus vocant, inualuit damnanda pueritas: eos & defensores, & receptatores eorum, anathemati decernimus subiacere: Et sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domo, vel in terra sua tenere vel fouere, aut negociatione cum eis exercere praesumat. Si autem in hoc peccato decesserit, neque sub priuilegiorum nostrorum quibuscumque indultorum obtentu neque sub alia quacunque occasione oblatio, pro eo fiat, aut inter Christianos accipiat sepulturam.

COMMENT. VII.

Sicut ait beatus Leo. Desumptum est hoc ex fragmentum ex Concilio Lateranensi sub Alexandro III. habito Roma anno Domini 1180. conuocatis 280. Episcopis. Legitur hodie in praefato concilio c. 27. hic vero mutilus est textus, & quasi imperfecta sententia, in authographo ita legitur: Ea propter, quia in Gasconia, Allegesio, & partibus Tholosanis, & alijs locis ita haeticorum quos alij Catharos, alij Patrinos, & alij Publicanos, alij alijs nominibus vocant, inualuit damnata pueritas, ut iam non in occulto, sicut aliqui nequitiam suam exerceant, sed suum errorem publice manifestent, & ad suum consensum simplices attrahant & infirmos: eos, & defensores eorum, & receptatores anathemati decernimus subiacere, & sub anathemate prohibemus, ne quis eos in domibus, vel in terra sua tenere, uel fouere, vel negociationem cum eis exercere praesumat: si autem in hoc peccato decesserint, non sub nostrorum priuilegiorum cultibet indultorum obtentu, nec sub alia quacunque occasione, aut oblatio fiat pro eis, aut inter Christianos recipiant sepulturam haec ibi.

In hos iure etiam civilis statuta poena est aut be. Gazaros. C. de haeret. eorundem fit mentio in excommunicamus. el. 2. de haeret. ubi alia etiam haeticorum portenta, qui circa mille ducentos annos in Narbonensi prouincia, & partibus Tholosanis pulularunt, numerantur, cum quibus beatus Dominicus frequentes habuit per decennium disputationes ut alibi diximus.

Oblatio pro eo fiat. Hoc est, ne sacrificium Missae pro eo offeratur, quod hic summus Pontifex vocat oblationem, quia Deo offertur pro expiatione peccatorum: idem etiam intellige de alijs Ecclesiae.

elesti a suffragijs, & pijs precibus, quae pro illis qui vel haereticis, vel de haeresi suspecti decesserunt, offerri prohibentur: cum sacrificia offerri non debeant pro peccatis in mortali peccato c. placuit, 2. q. 5. c. Aut inter Christianos recipiant [sepultura.] quae est quies corporis, & concordat textus in c. qui cumque, s. 1. de haeret. lib. 6. primatio vero sepulturae inter paucos haereticorum numeratur. Alfonso Casirus lib. 2. c. 18. de iusta haeret. punitione. & dixi plenè infra par. 3. super q. 40. ex quo hic locus est illustrandus.

Lucius III.

Haereticus malè sentiens vel malè docens de sacramentis Ecclesiae, excommunicatus est, & conuictus, nisi se correxerit, & errorè abiurauerit, si clericus est, degradetur, & curia seculari tradatur, p[er] quam etiam laicus punietur. Eadem etiam est poena suspecti de haeresi, si se non correxerit: & res ipsae omnino audientia denegatur: saeculares principes, qui iurare nolunt de Ecclesia contra haereticos defendenda, excommunicantur, & terra eorum supponuntur interdicto: ciuitates vero ipsorum resistentes, aliarum commercio, & Episcopali dignitate priuantur: exempti vero subsunt ordinarijs super his, quae contra haereticos insituntur.

C A P. IX.

Ad abolendam: & infra. Vniuersos, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi vel de baptismo, seu de peccatorum confessione, matrimonio, vel reliquis Ecclesiasticis sacramentis, aliter sentire, aut docere non metuant, quam sacrosancta Romana Ecclesia praedicat & obseruat: & generaliter quoscunque eadem Romana Ecclesia vel a singulis Episcopis per dioeceses suas, cum consilio clericorum, vel clericis ipsi sede vacante cum consilio (si oportuerit) vicinorum episcoporum, haereticos iudicauerint, vinculo perpetui anathematis innodamus: & infra. Praesenti nihilominus ordinatione sancimus, vt quicunque manifeste fuerint in haeresi deprehensi, si clericus est, vel cuiuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prerogatiua nudetur: & sic omni officio & beneficio spoliatus ecclesiasticos, saecularis relinquatur arbitrio. Potestatis, animaduersione debita punietur, nisi continuo post deprehensionem erroris, ad fidei catholicae unitatem sponte recurrere, & errorem suum ad arbitrium Episcopi regionis publice consenserint abiurare & satisfactionem congruam exhibere. Laicus autem, nisi (prout dictum est) abiurata haeresi, & satisfactione exhibita, confestim ad fidem confugerit orthodoxam, saecularis iudicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus, pro qualitate facinorositatis, & infra. Qui vero inuenti fuerint a sola suspitione notabiles, nisi ad arbitrium Episcopi, iuxta considerationem suspitionis, qualitateque personae, propriam innocentiam, congrua

A purgatione monstrauerint, simili sententia subiacent. Illos quoque, qui post abiurationem erroris: vel postquam se (ut diximus) proprii anathematis examinatione purgauerint, deprehensi fuerint in abiurata haeresim recidisse, saeculari iudicio, sine vlla penitus audientia decernimus relinquendos: & infra. Statuimus insuper, vt Comites, Barones, Rectores, & Consules ciuitatum, & aliorum locorum, iuxta commonitionem Episcoporum, praestito corporaliter iuramento, promittant, quod fideliter & efficaciter cum ab eis fuerint requisiti Ecclesiam contra haereticos, & eorum complices adiuuabunt bona fide, iuxta officium, & posse suum: Si vero id obseruare noluerint, honorem quem obtinent, spolientur, & ad alios nullatenus assumantur, eis nihilominus excommunicatione ligandis, & tertis ipsorum interdicto Ecclesiae supponendis. Cuiusmodi autem, quae his institutis duxerit resistendum: vel contra commonitionem Episcopi punire neglexerit resistentes, aliarum carereat commercio ciuitatum, & Episcopali se noverit dignitate priuandam: & infra. Si qui vero fuerint, qui a lege dioecetana iurisdictionis excepti, soli subiacent sedis Apostolicae potestati, nihilominus in his, quae sunt contra haereticos instituta, Episcoporum subeant iudicium: & eis in hac parte tanquam a sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suae priuilegijs) obsequantur.

COMMENT. VIII.

Vel singuli Episcopi &c. haereticos iudicauerint. Causa hoc est accipiendum: quoniam neque Episcopi nullo tempore, neque clerici uacante sede, potestatem habent definiendi dubia circa fidem: id enim Romani Pontificis munus est, caquoribus, 2. q. 4. quaest. 1. cap. maiores, de baptis. & eius effectu. Quod vero hic dicitur, tunc locum habere necesse est, cum factum est clarum, id est, cum heretici errant in his, quae iam declarata sunt, & definita per Ecclesiam, nam tunc is censetur haereticus, qui haereticus fuerit ab Episcopo, vel Inquisitore declaratus, quod etiam hic obseruat Joannes Anania nu. 5. Libertinus tract. de agnos. assert. quaest. 8. nu. 5. Si quidam alij facit textus in c. super quibusdam, s. 1. de verbo. sign. quem refert Eymerycus paulo post in hac 2. parte. Totius ecclesiastici ordinis prerogatiua nudetur. Quomodo hoc fiat, traditur in c. degradatio. de penis, lib. 6. relat. infra, hac par. 2. de quo late Eymerycus 3. par. in nono modo processum fidei terminandi, ubi dixi plenè. Nisi continuo. Dux hoc loco voces ponuntur, continuo, & confestim, quarum significatio in hac causa quorundam interpretum mentes vexat, putantur accipiendas esse in significatione propria, & ob id cum sua natura indicent temporis celeritatem absque interuallo, quamprimum quis deprehenditur in haeresi, debet redire, aliter Ecclesia misericordiae viscera debet ei claudere, in qua sententia fuisse videtur Panormitanus in dicto c. ad abolendam, nu. 6. licet aliud sentire videatur in c. excommunicamus lib. 1. nu. 10. de haeret.

In vulgaris libris: post abiurationem praefati erroris, &c. sed dicitur, praefati, nusquam est in antiquis codicibus.

Ad hoc praestandum iuramentum compelli possunt, c. vt officij. statuimus, de haeret. lib. 6.

Qualiter intelligendum haereticos esse quos Episcopi haereticos declarant.

Dictiones continuo, & confestim, & continuo, qualiter intelligendae.

Ceterum

Ceterum his omisissis, quorundam sententia est, Inquisitorum arbitrio relinquendum esse, ut intelligatur quando haeretici continuo, & confessim redire ad gremium Ecclesiae dicantur. Sed haec opinatio velut periculosa iam explosa est: neque enim reorum vita ex libero iudicium arbitrio pendere debet.

Ufus autem interpretatus eas voces sic videtur ut illi statim, continuo, seu confessim redire intelligantur, qui quodcumque ante sententiam diffinitivam convertuntur. Zanch. de haeret. c. 16. nu. 7. ubi copiose Campegius. Bernardus in lucerna, verbo redire §. 6. quibus fauet Emericus 3. p. in 10. modo finniendi processum fidei, & q. 98. Simancas de catho. instit. tit. 47. nu. 40. & alij, quos libens omitto, & haec sententia vera est, & amplectenda.

De qua re vide praeter ceteros Menochium, li. 2. de arbitrarijs iudicijs, centuria 4. casu 372. & 373. Repertorium in verbo, v. s. circa istam in fine, & in verbo, continuo, glossa & Doctores in §. omnis stipulatio. verbo, confessim. Instit. de verbor. oblig. melius glossa in §. ultimo, instit. de inutil. stipulat. Boerius decisione 343. & copiosissime Paulus Grillandus tractat. de haeret. q. 5.

Quod vero Inquisitoris arbitrio relinquatur, ut quidam opinantur diffinire, quando haeretici confessim redire dicantur, potissima ratio est, quonia statuta in haeticos lata, si fuerint dubia, ipsi possunt inter precari per rescriptum Innocentij III. Cum negotium. relat. infra in hac par. 2. tradit Eymers. 3. par. quaestio. 85. & 86. & Umberto verbo, incontinenti, sed haec sententia in hoc articulo tenenda non est, ut optime sentit Simancas praecitato loco, nu. 39.

Qui vero inveni fuerint. Hic §. vsque ad §. Illos quoque, ut plurimum desideratur in manuscriptis exemplaribus, quod Ioannes And. etiam adnotavit dicens cum hic communiter non haberi, & Hostiensis ait non debuisse remoueri. habetur tamen infra in c. excommunicamus 1. §. qui autem, reperitur vero in recentioribus codicibus, & in antiqua compilatione, & in multis Pontificum extrauagatibus quas refert Emericus paulo post in hac 2. par. q. 10. in litteris Apostolicis, quae in fine Directorij sunt impressae. quare non carent auctoritate & fide, quae in eo statuuntur.

Nullum privilegium exemptionis exempti. Nullum privilegium, nulla personarum dignitas vel gradus, quemquam liberat in causa haereticis a iurisdictione Inquisitorum, quod multis Pontificum rescriptis cauetur, Alexandri III. diplomate incipientes, Commissa. & alio recentiori Pij III. incipiente, Pastoris aeterni. quod ipsum multis alijs iuris locis indicatur. c. ut commissi. de haeret. lib. 6. ibi: Quoslibet haeticos. & hoc iure utimur. excipiuntur tamen Episcopi ob dignitatis prerogativam. c. Inquisitores. de haeret. lib. 6. quos solus Papa iudicat in hac causa, & legati, seu officiales sedis Apostolicae extrauag. cum Mattheus, de haeret. relat. infra in hac 2. par. de quo videto Emericum 3. par. quaestio. 26. & seq. quibus etiam locis videto, quae copiose scribimus.

Innocentius III.

Bona haeticorum confiscantur, & in terris Ec-

clesiae applicantur fisco Ecclesiae, in terris Imperij, iudicis secularis, fisco, & procedit etiam si catholicos habent filios.

C A P. X.

Regentis in leniu saeculi corruptelam, & infra. In terris vero temporalibus nostrae iurisdictioni subiectis, bona haeticorum statuimus publicari, & in alijs idem praecipimus fieri, per Potestates, & Princeps seculares, quos ad id exequendum (si forte negligent extiterint) per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compellimus & mandamus: Nec ad eos bona eorum ulterius reuertantur, nisi eis ad cor reuertentibus, & abnegantibus haeticorum confortium, misereri aliquis voluerit, ut temporalis saltem poena corripiat, quem spiritualis non corrigit disciplina; Cum enim secundum legitimas sanctiones lae maie status punitis capite bona confiscantur eorum filiis suis vita solummodo ex misericordia conseruata: quanto magis qui aberrantes in fide, Domini Dei Filium Iesum Christum offendunt, a capite nostro, quod est Christus Ecclesiastica debent distractione praecidi, & bonis temporalibus spoliari, cum longe sit grauius aternam, quam temporalem ledere maie statem. Nec d huiusmodi seueritatis censuram orthodoxorum exhereditatio filiorum, quasi cuiusdam miserationis praetextu, debet vilatenus impeditur, cum in multis casibus (etiam secundum diuinum iudicium) Filij pro patribus temporaliter puniantur, & iuxta canonicas sanctiones, quandoque feratur ultio non solum in auctores scelerum, sed etiam in progeniem damnatorum.

COMMENT. IX.

Vergetis. Integra haec decretalis habetur in Regesto Innocentij III. lib. 2. epistola 1. & in antiqua compilatione tertia, tit. de haeret. capitul. 3. inde capiet lucem declarationis totum hoc cap.

Bona haeticorum statuimus publicari. Concordat textus in capitulo cum secundum leges, de haeret. lib. 6. & in capitulo excommunicamus 1. §. damnati, de haeret. ubi Doctores communiter, quod ipsum etiam est iure civili cautum, l. Manichaeos, c. de haeticis, ibi: Quos bonorum etiam omnium publicatione prosequimur, & in auth. Gazaros. c. eod. tit. Squillacensis de fide cathol. ca. 30. Gondissalvus de haeret. q. 15. Simancas de instit. catho. tit. 9. Alfonsus Castrens lib. 2. q. 5. & seq. de instit. haeret. punitio. Zanchinus de haeticis, c. 25. & seq. Repertorium verbo bona, & verbo, confiscatio. Felynus in cap. cum nobis, de praescripta. Bart. in l. si debitor, ff. de his qui in fraud. credit. Bernardus Diaz in practica crimi. cano. ca. 106. & alij, quos omitto cosulto, nec refert vtrum sint clerici, vel laici, ut praefati declarant, cetera, quae breuitas me omittit hic compellit, tradam cum Emerico 3. par. q. 109. & seq.

c Nec

Nec ad eos bona eorum ulterius revertantur, nisi eis ad eorum revertentibus misereri aliquis voluerit. Hinc colligimus non obscure, verissimam esse Emerici sententiam 3. par. q. 109. dicentis, posse Inquisitores, hereticis redeuntibus non relapsis, in tempore gratiae, hoc est ante diffinitivam sententiam bona, quae sua fuerant, condonare. quod sequitur Zanchinus de heret. c. 25. nu. 3. & ibidem Campegius. Repertorium verbo, bona. §. sed utrum Inquisitor. Joannes Monachus & Archid. c. accusatus. §. porro, de heret. lib. 6. sanctus Antonius p. 3. ti. 10. c. 2. §. 7. Tabiensis in sum. verbo, hereticus. vers. quarto tertia pena est.

Inquisitores condonare possunt bona hereticis redeuntibus.

Atque haec sententia de iure communi vera est ut copiose differui in privilegio Inquisitorum 196. Reverendissimus tamen Simancas in admonitionibus ad Zanchinum c. 14. contra sensit, asserens non posse Inquisitorem, aut Episcopum, bona semel ipso iure confiscata hereticis redeuntibus condonare. Sed eius opinionem & communis sententia, & in primis hic locus, de quo nunc differimus, valide refellit, a qua communi sententia non crederem descendendum; nam in hoc inter cetera ad amplam Inquisitorum potestatem de iure communi pertinet, ut bona semel per haeresim confiscata, quae licite ab iniustis possessoribus auferri potuissent, eis condonentur, si ad gremium Ecclesiae redire voluerint, nec video quem alium sensum habere possint haec verba: nisi eis ad eorum revertentibus. &c. & in universa Italia, in qua Inquisitores a iure communi non discedunt, hoc communiter solet observari, ut ab inferioribus Inquisitoribus utique hereticis redeuntibus bona condonentur, seu confiscatio remittatur.

Filiis hereticorum etiam ex hereditate filiorum.

Nec huiusmodi severitatis censuram orthodoxorum exheredatio filiorum. Olim iure civili cautum erat, ut filij catholici parentibus hereticis succederent. l. Manichaeos, c. de heret. ibi: sed nec filios haeredes eis existere, aut adire permittimus, nisi a paterna prauitate discesserint. l. cognouimus. & authen. idem est. c. eod. tit.

Ceterum hodie eius legis pontificiae decretum sequimur, nam filij hereticorum quamvis catholicis nihil penitus est derelinquendum, neque etiam legitima, quae quodammodo iure naturae debita videtur, Paulus Grillandus de heret. q. 4. atque hoc iure utique utendum est, contra quam senserint illi, quos refert Hostiensis in sum. tit. de hereticis. §. qua pena. asserentes hanc decretalem locum habere tantum in terris, quae subsunt temporali summi Pontificis iurisdictionis, in alijs autem civiles leges esse observandas, quae maiori, inquit, equitate nituntur; nam & iura etiam civilia huic decretali ad stipulantur, in authen. Gazaros, c. de heret.

Nec ulla est iniquitas hac uti severitate, ut parentes a tanto crimine committendo facilius auocentur. Julius Clarus li. 5. sent. §. haeresis. ver. & scias. ubi haec testatur esse communem opinionem.

Quales Inquisitorum partes erga filios damnatorum pauperibus relictiis prouidebunt ex misericordia; ita ut rationem habeant sexus & etatis; nam masculos iam corpore validos alicui arti mechanicae iubebunt addici; feminas, aliquibus honestis eiusdem civitatis matronis assignabunt; ut eis

A famulentur, & ab eis in fide instruatur, ceteris qui bus per etatem, aut incommodam valetudinem laborare non licet, tenuia alimenta ex paternis bonis ex sola misericordia subministrabunt, deprecantes interdum princeps, tam ecclesiasticos quam saeculares, ut in huiusmodi filios damnatorum aliquam exerceant liberalitatem, quae res ad eos in primis spectat, ad quos damnatorum bona ex confiscatione pervenerunt.

De his c. 22. Hispalensis instructionis anni Domini 1484. pie & prudenter cautum est his verbis a nobis utcumque latere redditis: Similiter decreuerunt, quod si ex personis ob delicta sua relictis curiae saeculari, vel perpetuo carceri mancipatis, remanserint filij vel filiae, qui non sint matrimonio copulati: Inquisitores prouideant & ordinent ut praedicti orphani commendentur personis honestis, & Christianis catholicis, ut ab eis nutrian tur; erubentur, & in fide catholica instruantur, efficiantque libellum supplicis seu memoriale super praedictis orphanis, & de cuiusque qualitate, qui indigerint, & fuerint boni Christiani, & praesertim pro foeminis puellis orphanis, ut possint nubere, vel profiteantur religionem. haec ibi vide Repertorium verbo filij minores.

Quod si magni alicuius Principis ob hoc crimen bona praescripta fuerint, si quae filias habuerit, honorifice ab eo cui bona obuenerunt, erunt dotandae ex exemplo Ferdinandi regis Neapolitani, qui filias Principis Rosani qui maiestati crimen admiserat, & ob bona amiserat, ex eiusdem bonis ditissime dotauit, ut memorie prodit Gigas tract. de crim. l. §. maiest. li. 3. tit. de penus. q. 15. nu. 2.

Idem.

Aduocati vel notarij hereticis, vel eorum defensoribus fauentes, aut sub eis litigantibus, patrocinantes, & pro eis instrumenta scribentes, infames sunt, & ab illo officio suspensi. C. P. XI.

I aduersus nos terra confurgeret: & infra. Quia plus timeri solet quod specialiter iniungitur, quam quod generaliter imperatur, vobis aduocatis & scriuarijs firmiter inhihemus, ne hereticis, creditibus, fautoribus, vel defensoribus eorundem in aliquo praestetis auxilium, consiliu vel fauore, nec eis in causis, vel in factis, vel aliquibus litigantibus sub eorum examine, vestrum patrocinium praebatis, & pro ipsis publica instrumenta, vel scripta facere nullatenus attetis. Quod si contra praesumpseritis, ab officio vestro suspensos, perpetuae vos decernimus infamiae subiacere.

† c. quaquam 23. dist.

COMMENT. X.

Vobis aduocatis & scriuarijs firmiter inhihemus. Concordat tex. in c. excommunicamus. §. credentes. & in c. sicut, de heret. & in c. 2. §. 1. de heret. li. 6. Idem sancit Nico. Papa quodam rescripto incipiente, Nouerit vniuersitas vestra, est aut difficilis definitio huius textus, neque enim aperte dicitur quomodo sit prohibitu pro hereticis patrocinari, sed praeter Hostiensis, Jo. And. Jo. An. Anania & alios, qui hoc ipso loco huc coextu varijs modis

Quomodo sit prohibitu pro hereticis patrocinari.

G 2 inter-

interpretantur, videndus Carverius tracta. de hæret. nu. 113. & 114. Matthæus Afflictus in consuetudine, in consuetudine. notabili 25. ver. hinc sumpta occasione quæro. Geminianus in c. vlt. s. vlt. de hæret. lib. 6. Petrus Godoffredus in l. curiales, C. de hæret. Franciscus Pontiminius tract. de lamijs nu. 78. Repertorium verborum, aduocatus. Emericus 3. par. q. 39. & Albericus de Rosate, de Statutis. p. 3. q. 32. Alfonsus Casirus lib. 1. c. 17. de iustia hæret. puni. Ioannes Roias singulari 175. & alij, quos sciens omitto.

In hac difficultate hoc primū sit exploratū: Pro hæreticis, quos hæreticos esse constat, nullo modo patrocinandum, seu aduocandū, secus quoties id est dubium, id est, cum nondū est exploratū, an verba, vel facta alicui obiecta, sint hæretica, manifestæ hæresim sapientia, vel cū nondū testibus, alijsue legitimis probationibus de hæresi constat; tunc. n. aduocare licebit, seu patrocinij reis præstare: Inquisitorū tamen auctoritate solenni iureiurando præcedente, de iusta defensione præstata, & de abstinēdo ab eadem defensione quamprimū cognitū erit illis, qui defenditur esse hæreticum, iuxta sacri officij receptā & laudabilem consuetudinē, vt præfati tradunt, quibus adde Simācā de cath. instit. tit. 5. de aduocatis.

Idem vniuersis Christi fidelibus, tam in vrbe Meten. quam in eius diœcesi constitutis.

Laici non prædicent, nec occulta conuenticula faciant, nec sacerdotes reprehendant. *teide infra c. ex cōtraant. Reg. p. 2. d. Cum u. c. c. sicut in uis*

C A P. XII.

I V M^a ex iniuncto, & infra. Licet, autē desiderium intelligēdi diuinas scripturas, & secundum eas studium adhortādi reprehendendum non sit, sed potius commendandum: in eo tamen apparēt quidam laici, merito arguendi, quod occulta conuenticula celebrant, officium prædicationis Christi sibi vsurpant, sacerdotum simplicitatem eludunt, & eorum confortium aspernantur, qui talibus non inherēt. Deus enim lux vera, quæ omnē hominem venientem in hunc mundū illuminat, in tantum odit opera tenebrarū, vt Apostolos suos in mundum vniuersum prædicaturos Euangelium omni creaturæ missurus, eis præceperit a peste dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine & quod in aure auditis, prædicate super tecta: & infra. Sicut. n. multa sunt mēbra corporis, omnia vero non eundem actum habent; ita multi sunt ordines in Ecclesia: sed nō omnes idē habent officium, quia secundum Apostolū, alios Dominus dedit Apostolos, alios Prophetas, alios autem Doctores, &c. Cum igitur doctorum ordo sit quasi, præcipuus in ecclesia, non debet sibi quam indifferenter prædicationis officium vsurpare. Nam secundum Apostolum, quomodo prædicabunt, nisi mittatur? Et veritas ipsa præcepit Apostolis: Rogate dominū mellis, vt mittat operarios in messem suam. Quod si forte quis argutē

† Dictio Christi, nec in Regesto, nec in antiquis codicibus reperitur.

Joann. 1. Mar. vlt. Matth. 10. 1. Cor. 12. Ephes. 4. Rom. 10. Luc. 10. Matth. 9.

A respondeat, quia tales inuisibiliter mittuntur a Deo, etsi non visibiliter mittatur ab homine, cū inuisibilis missio multo sit dignior, quam visibilis: & diuina longe melior, quam humana, potest rationabiliter responderi, quod cū interior illa missio sit occulta, non sufficit cuiquam nudetantum asserere, quod ipse sit missus a Deo, cum hoc quilibet hæreticus asseueret, sed oportet, quod astruat illam inuisibilem missionē per operationem miraculi, vel scripturæ testimonij speciale. Vnde cū Dominus vellet mittere Moysen in Aegyptum, ad filios Israel, vt crederent ei, quod mitteretur ab ipso, dedit ei signum, vt cōuerteret virgam in colubrum & virgam iterum reformaret. loannes quoque Baptista, speciale suæ missionis testimonium protulit de scriptura dicēs; Ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Domini sicut ait Esaias Propheta, & infra. Licet autem sciētia sit valde necessaria sacerdotibus ad doctrinam: quia iuxta verbum Propheticum, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirunt ex ore eius. non est tamen simplicibus sacerdotibus etiā à scholasticis detrahendum, cū in eis sacerdotale officium debeat honorari, propter quod Dominus in lege præcepit: Dīs non detrahes, sacerdotes intelligēs, qui propter excellentiam ordinis, & officij dignitatem Deorum nomine nuncupantur, & infra. Nec quisquam suæ præsumptionis audaciam illo defendat exemplo, quod asina legitur reprehendisse prophetam vel quod Dominus ait; Quis ex vobis arguet me de peccato? Cum aliud sit fratrem in se peccantē occultē corripere, (quod quisque tenetur efficere secundū regulam Euangelicam, in quo casu sane potest intelligi, quod Balaam fuit correptus ab asina) & aliud est Patrem, & suum delinquentem reprehēdere manifeste, quod utique nulli licet secundū euāgelicam veritatem, nam qui etiam dicit fratri suo, fatue, reus erit gehēne ignis. Rursus aliud est quod prælatus sponte de sua confusio innocentia subditorum se accusationi supponit, (in quo casu, præmissum Domini verbū debet intelligi) & aliud est, quod subditus, non tā animo reprehēdendi quā detrahendi exurgit temerarius in prælatum, cum ei potius incūbat necessitas obsequendi, quod si forte necessitas postularet, vt sacerdos tāquā inutilis & indignus à cura gregis debeat remoueri, agendum est ordinate apud Episcopum, ad cuius officium tam institutio quam destitutio sacerdotum noscitur pertinere.

E COMMENT. XI.

C V M ex iniuncto,] *Habetur hac decretalis in Regesto Innocentij III. lib. 2. Ex integra clausula aperiissime colligitur cum argumentum sententia siue intellectus huius capituli. Ea vero ita habet; Cum ex iniuncto nobis Apostolatus officio facti simus secundum Apostolum sapientibus & insipientibus debitores, pro vniuersorum salute nos oportet esse sollicitos, vt & malos retrahamus à vitijs, & bonos in virtutibus foueamus: tunc autem opus est in discretione maiori, cum vitia sub specie virtutum occulte*

† Post
verba
suo
de
p
Raym
affir
lucem
loco.
Exod.
Joan.
Esa.
Matth.
Malach.
Exod.
Joan.
Nona.
Joan.
Mat.
† de
ceris
Tho.
31.
quen.
† In
exempl
legit
io alia
& i Reg
partem
tur.
Laici
na mlt
prædic
qualit
portat
eros p
cores.

te subintrans, & angelus Satanae in angelum lucis simulate transformatur. Sanè significauit nobis venerabilis frater noster Metensis episcopus per litteras suas, quod tam in diocesi, quàm vrbe Metens. laicorū & mulierum multitudo non modica, tracta quodam modo desiderio scripturarum Euangelia, Epistolas Pauli, Psalterium, moralia Iob, & plures alios libros sibi fecit in Gallico Seruone transferri. Translationi huiusmodi adeo libenter, vtinam autem & prudenter intendens, ut secretis conuentionibus talia inter se laici & mulieres eructare præsument, & sibi inuicem predicare: qui etiam aspernantur eorum consortiū, qui se similibus non immisceant, & a se reputant alienos, qui aures & animos talibus non apponunt. Quos cum aliqui parochialium sacerdotum super his corripere voluissent, ipsi eis in faciem resisterunt: conantes rationes inducere de scripturis, quod ab his non deberet aliquatenus prohiberi. Quidam etiam ex eis simplicitatem sacerdotum suorum fastidiunt, & cum ipsis per eos verbum salutis proponitur, seu melius habere in libellis suis, & prudentis se posse id eloqui submurmurant in occulto. *haec ibi. & mox subsequuntur verba huius capituli.*

b Licet autem, &c. *Est autem valde elegans & singularis huius rescripti definitio, qua hoc vnum praecipitur, ne laici officium predicationis verbi diuini assumant: id enim doctoribus, hoc est Theologis, quorum est in Ecclesia ordo praecipuus, omnino reliquendum est. Concordant cap. sicut in vno. eod. tit. de here. his similia tradit Eymericus 3. parte, qua fit. 38.*

Per laicos vero hoc loco, & ubicunque de hac re agitur, eos accipere debemus, qui non sunt in aliquo sacro ordine constituti, tametsi sint valde eruditi, & scientia clari, vt tradit Leo eius nominis primus, epistola quadam 61. ad Theodoretum Episcopum, prope finem ibi: Adiciunt & illud, vt praeter Domini sacerdotes, nullus audeat predicare seu monachos siue ille sit laicus, qui cuiuslibet scientia nomine gloriatur. refert Iuo par. 6. cap. 249. eandem predicationem laicis prohibuit idem Leo, epistola 60. ad Maximum Episcopum Antiochenum, idem sancit Concilium Carthaginense quartum, cui interfuit August. cap. 94. refert Iuo par. 8. cap. 323.

Nec refert ibi sanciri, ne praesentibus clericis laici predicet, quasi illis absentibus id laicis liceat quoniam argumentum a contrario sensu (vt nostri Iuris periti loquuntur) non valet, quoties absurdum aliquod sequitur, aut alijs legibus repugnat. glo. & Doctores, in rubr. & l. i. ff. de offic. eius cui mandata est iurisdictio.

Femina vero licet doctissima, predicare non debet, idem Concilium Carthaginense 4. cap. 99. refert Iuo par. 8. c. 324. & Gratianus in cap. mulier. 23. distinet.

Quale autem & quantum sit predicationis munus, & quales esse debeant predicatorum, quos oportet a profanorum auctorum & poetarum fabulis & auctoritatibus citandis abstinere, docet Concilium Senonense c. 35. & 36. & Concilium Treuen-

rense in c. missi. que nunc leguntur in 4. volumine Conciliorum Suriana editionis.

Et quod sine facultate superiorum nullus possit predicare, iam olim sancitum fuit multis Conciliorum decretis, sed expressius renouauit Innocent. III. in Concilio Lateran. c. 3. §. quia vero nonnulli. & Concilium Tridentinum sessio. 5. de reformatione. c. 2. §. si qui vero, & seq. de qua re plura idem Concilium sessio. 24. in decreto de reformatione, c. 4. & alibi sepe: sed & multa etiam Concilium Lateranense sub Leone X. sess. 11. & Burchardus lib. 1. decretorum c. 97. 98. & 99. & postremo id cauit diligentissime Synodus Salisburgensis constitutione 6. c. 3. & de materia huius c. vt breui concludam, vide Alfonso Castrum lib. 3. de iusta haret. punitione. ca. 2. & 3. Repertorium verbo, predicare. Simancam de catho. institutu. tit. 49. Siluestrum & ceteros Summarum collectores, in Sumis, verbo, predicare, sed elegantius, & copiosè Conradus Brunus, lib. 6. de haret. c. 4. de hoc agit, & Augustinus de Ancona in summa de potestate ecclesiastica, q. 64. vbi per multos articulos tractat materiam huius capituli.

Idem in Concilio generali.

C Excommunicati sunt omnes haeretici, quibuscuque nominibus nominetur. hoc dicit vsque ad §. damnati.

C A P X I I I.

Excommunicamus itaque & anathematisamus omnem haeresim extollentem se aduersus hanc sanctam orthodoxam & catholicam fidem, quā superius exposuimus, condemnantes haeticos vniuersos quibuscuque nominibus, censentur: facies quidem diuersas habentes, sed caudas adinuicem colligatas, quia de vanitate conueniunt in idipsum.

Damnati de haeresi, per secularem iudicem puniuntur, & bona laicorum haeticorum confiscantur, & clericorum bona applicantur ecclesiis, ubi beneficia erant. hoc dicit vsque ad §. qui autem. Abbas.

Damnati uero presentibus saecularibus potestatibus, aut eorum balliuis relinquuntur animaduersione debita puniendi, clericis prius a suis ordinibus degradatis, ita quod bona huiusmodi damnatorum, si laici fuerint, confiscentur; si vero clerici applicentur Ecclesiis à quibus stipendia receperunt.

Si suspectus de haeresi se non purgat ad arbitrium superioris, excommunicatur, & existens per annum in excommunicatione, vt haeticus damnatur. hoc dicit vsque ad §. moneantur. Abbas Sic.

E Qui autem inuenti fuerint sola suspicione notabiles, nisi iuxta considerationem suspicionis, qualitatemque personae, propriam innocentiam congrua purgatione monstrauerint, anathematis gladio feriantur, & vsque ad satisfactionem condignam, ab omnibus euitentur; ita quod si per annum in excommunicatione persistierint, ex tunc velut haeretici condemnentur.

Potestates seculares, perpetui vel temporales iurare tenentur, vniuersos haeticos ab Ecclesia damnatos pro viribus exterminare, & temporalis do-

Nemo sine superioris permissione audeat predicare.

minus non purgans terram suam hæreticis, excommunicatur: & si perseverit in excommunicatione per annum, moniatur Papa, qui fideles eius à iuramento absoluet: & eius terram fidelibus exponet: saluo iure principalis domini, nisi & ipse sit in culpa. hoc dicit vsque ad §. catholici. Abb. Sic.

† Conc. rex. in auth. Statuimus C. de epi. audien.

Domini temporales purgare debent terras suas ab hæretica prauitate.

Moneantur autem & indigentur: & si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam cōpellantur seculares potestates, quibuscunque fungantur officijs, vt sicut reputari cupiunt, & haberi fideles, ita pro defensione fidei præsentent publicum iuramentum, † quod de terris suæ iurisdictioni subiectis, vniuersos hæreticos ab ecclesia denotatos bona fide pro viribus exterminare studebunt: ita quod amodo quocumque quis fuerit in potestatem siue perpetuam siue temporalem assumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare. Si vero dominus temporalis requisitus, & monitus ab Ecclesia, terram suam purgare neglexerit ab hæretica fæditate, per metropolitanum & ceteros comprouinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur, & si satisfacere contempserit, intra annum significetur hoc summo Pontifici, vt ex tunc ipse vasallos ab eius fidelitate denūtiat absolutos, & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis absque vlla contradictione possideant, & in fidei puritate conseruent, saluo iure domini principalis, dum modo super hoc ipse nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum opponat, eadem nihilominus lege seruata circa eos, qui non habent dominos principales.

Cruce signati ad exterminationem hæreticorum, gaudent priuilegio concesso cruce signatis in subsidium terra sanctæ. hoc dicit vsque ad §. credentes. Abbas.

† Eymeticus infra par. 3. q. 129.

Catholici † vero qui crucis alsupto charactere ad hæreticorum exterminium se accinxerint, illi gaudeant indulgentia, illoque sancto priuilegio sint muniti, quæ accedentibus in terræ sanctæ subsidium conceduntur.

Hinc ponitur pœna credentium, receptatorum, et defendentium hæreticos, primo laicorum, secundo clericorum, vsque ad §. quia Abbas.

† De his Eymeticus infra hac 2. p. q. 50. § 1. § 2. & § 3.

Credentes † præterea, receptatores, defensores, & fautores, hæreticorum, excommunicationi decernimus subiacere: firmiter statuētes, vt postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere cōtemperit, intra annum, ex tunc ipso iure sit factus infamis, nec ad publica officia seu consilia, nec ad eligendos aliquos, ad huiusmodi, nec ad testimonium admittatur: sit etiam instabilis, vt nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hæreditatis successorem accedat. Nullus præterea ipsi super quocumque negotio, sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte iudex extiterit, eius sententia nullam obtineat firmitatem: nec causæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit aduocatus, eius patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, instrumenta per ipsum confecta nullius sint momenti, sed cum auctore damnato damnetur: & in similibus idem præcipimus obseruari. Si vero

A clericus fuerit, ab omni officio & beneficio depouatur: vt in quo maior est culpa, grauior exerceatur vindicta. Si qui autem tales, postquam ab ecclesia fuerint denotati, euitare cōtemperint, excommunicationis sententia, vsque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sanè clerici non exhibeant huiusmodi pestilentibus Ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant tradere sepulturæ, nec elemosynas aut oblationes eorum percipiant: alioquin suo priuentur officio, ad quod nunquam restituantur absque indulto sedis apostolicæ speciali. Similiter, quilibet regularis quibus etiam hoc infligatur, vt eorum priuilegia illa in diocesi non seruentur, in qua tales excessus præsumperint perpetrare.

Nullus debet sibi officium prædicandi assumere nisi super hoc sibi à iure vel à sede Apostolica, vel à diocesano Episcopo licentia concedatur: alias excommunicatur, & nisi respuerit alia pœna imponitur. hoc dicit vsque ad §. adiciamus Abb.

Quia vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem eius (iuxta quod Apostolus ait) abnegantes, auctoritatem sibi vendicant prædicandi, cum idem Apostolus dicat: Quomodo prædicabunt nisi mittantur? omnes qui prohibiti, † vel non missi, præter auctoritatem ab Apostolica sede vel catholico Episcopo loci susceptam, publice vel priuatim prædicationis officium vsurpare præsumperint, excommunicationis vinculo innodentur, & nisi quam citius resipuerint, alia competentis pœna plectentur. *vide §. de iura. p. 2. c. 1.*

Archiepiscopi & Episcopi inferiorum suorum prouincias & dioceses suspectas habentes de heresi, saltem semel in anno per se, vel per alios idoneos visitent: qui etiam debent, si hoc expedire videbitur, exigere iuramentum ab illis de vicinia, ad reuelandos hæreticos, & occulta conuenticula celebrantes quos reuelatos relapsos canonicè punient, & renitentes iurare, vt hæretici condemnentur. hoc dicit vsque ad §. volumus. Abb.

Adiciamus † in super, vt quilibet Archiepiscopus vel Episcopus, per se aut per Archidiaconum suum, aut alias honestas idoneasque personas bis aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumueat, & ibi tres vel plures boni testimonij viros, vel etiam (si expedire videbitur) totam viciniam iurare compellat, quod si quos ibidem hæreticos scenerit, vel aliquos occulta conuenticula celebrantes, seu à communi conuersatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos Episcopo studeat indicare. Ipse autem Episcopus, ad præsentiam suam conuocet accusatos, qui nisi se ab obiecto reatu purgauerint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis iuramenti religionem obstinatione damnabili respicientes, iurare forte noluerint, ex hoc ipso tamquam hæretici reputentur.

Episcopus negligens in heresi persequenda, a dignitate episcopali est remouendus, & alius idoneus est subrogandus. hoc dicit vsque ad §. Abb. Sic.

Volunt igitur & mandamus, & in virtute A
obediencie districte precipimus, vt ad hac effica
citer exequenda Episcopi per diocesim suas dili
genter inuigilent, si canonicam velint effugere
vitionem. Si quis enim episcopus, super expur
gando de sua diocesi heretice prauitatis semen
to negligens fuerit, vel remissus; cum id certis in
dicis apparuerit ab episcopali officio depona
tur, & in locum ipsius alter substituatut idoneus
qui velit, & possit hereticam confundere prau
tatem.

C O M M E N T. XII.

EXcommunicamus. Edidit Innocentius
Concilio generali Lateranen. hoc copiosu
edictum aduersus hereticos, eorumque fautores an
no Domini MCCXX. in quo potissimum tres pena
s eis irrogat. Vnam spirituales, videlicet, exco
municacionem: alteram corporalem, cum possint nisi
resipiscant, traditurque seculari, vltimo supplicio af
ficiendi: tertiam item vitae afflictiuam, nempe bo
norum confiscacionem.

Nec putandum est hic primum penam excom
municacionis in hereticos latam; nam omnium pena
rum, quibus heretici coercentur, hac antiquissima
est, a Christo iam lata Matth. cap. 18. ibi: Si Ecce
siam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus, &
publicanus, & diuinus Paulus ter legitur exco
municasse, primum, Corinthum fornicarium primo
ad Corinth. c. quinto. Rursus Alexandrum, & Hy
menaeum ob blasphemiam. 1. ad Timoth. c. primo.
Tandem hac pena idem Apostolus omnes hereti
cos docuit coerendos, ad Titum c. 3. Item sanctus
Iohannes, 2. epistola canonica. Tradit Martinus ab
Ayala olim Archiepiscopus Valentini in li. de
Ecclesiasticis traditio. par. 3. artic. 6. Dissertu La
tissime lib. 2. de penis hereticorum.

Qui autem inuenti fuerint sola suspicione
notabiles. Ergo contra suspectos de heresi, tamen si
heretici vere non sint, Inquisitores procedere pos
sunt. Sed an leuis suspicio sufficiat, quae ratio est: &
Repertorium verborum suspectus. Si ite nota. & Matth.
Afflictus in constitutione, seu consuetudine, & Carre
rus de heret. nu. 116. leuem suspensionem sufficere
voluerunt, non tamen ad condemnationem, & pu
nitionem, sed vt ex leui suspicione ad examinatio
nem, inquisitionem, & veritatis indagacionem per
ueniatur, & leuiter suspecto ad eluendam huiusmo
di suspensionem etiam abinuatatio vel purgatio iniun
gatur, vt docet Emericus p. 2. q. 55. nu. 9. & seq.

Ceterum his leuibus suspicionibus non est vbi
que credendum in tam grani delicto, & prudentia
opus est, & iuxta qualitatem personarum erit iudi
candum, vt prudenter monuit Simancas in Enchy
ridio violatae religionis, titu. 41. nu. 8. sed his plura
Emericus hac 2. p. q. 55. & 56. vbi, & nos multa
tradidimus. Hoc est certum, ad nullius capturam
veniendum esse ex his tantum indicijs aut delictis,
qua leuiter solum redderent quempiam suspectum,
propter insigne honoris detrimentum, quod in hoc
crimine sola captura asserre dignoscitur, vt susius
scripsi infra p. 3. super que 51. 59.

Gregorius IX. Archiepiscopo
Mediolanen.

Laici cuiuscunque professionis sint, predicare
non debent.

C A P. XIII.

IC VT in vno corpore, & infra. Cu
igitur nonnulli laici predicare, praesu
mant, & verendum nimis existat, ne
vicia sub specie virtutum occulte sub
intrent; Nos attendentes, quod doctorum ordo
est in Ecclesia Dei, quasi precipuus; Mandamus
quatenus cum alios Dominus Apostolos dede
rit, alios prophetas, alios vero doctores, interdi
cas laicis vniuersis, cuiuscunque ordinis censean
tur, vsurpare officium predicandi:

Idem.

Hoc cap. vsque ad §. si qui autem habetur in ca.
excommunicamus, supra co. tit. in prin. vnde sum
ma, & declarata, prout ibi fuit dictum.

C A P. XV.

EXcommunicamus & anathema
tizamus vniuersos hereticos; Ca
tharos, Patarenos, Pauperes de
Lugduno, Passaginos, Ioslepinos,
Arnaldistas, Speronistas, & alios,
quibuscunque, nominibus censeantur, facies quide
habentes diuersas, sed caudas ad inuicem colliga
tas: quia de uanitate conueniunt in idipsum. Da
nati vero per Ecclesiam seculari iudicio relin
quantur, animaduersione debita puniendi: cleri
cis prius a suis ordinibus degradatis.

Si in heresi deprehensi volunt redire ad fidem,
detrudendi sunt in perpetuum carcerem ad peni
tentiam peragendam, & credentes erroribus here
ticorum, heretici sunt, hoc dicit.

Si quis autem de predictis, postquam fuerint
deprehensi, redire voluerint ad agendam condi
gnam penitentiam, in perpetuum carcerem de
trudantur. Credentes autem eorum erroribus,
hereticos similiter iudicamus.

Idem.

Liberantur ab omni obligatione, qui hereticis te
nebantur adstricti.

C A P. XVI.

AB SOLVIOS se nouerint a debito
fidelitatis domini, & totius obsequij,
quicunque lapsis manifeste in heresim
aliquo pacto quacunque firmitate vallato, tene
bantur adstricti.

126 Martin
Martini V.
quodam re
scripto, inci
Inter cunctas
& habetur in
vit. sed. c. ci.
Constan.

Quis pgi
na inbrexi
cos hic laz.

2. Tim.
Rom. 10.

Prin et coi
municacioni h
sacros rati
quidem.

† Cōcor.
c. cum et
iuncto l
a. c. i. c. i.
co. tit.

Cōtra suspe
ctos peccat
Inquisitores.

† Vide
cadum
nū de
li. 3. c.
man
ro. in
15.

Ex leuib. fa
sionib. nō
facile proce
dendum.

Concor. tex.
in c. cum ex
inuncto, su
pra co. tit.

† Cor. 12.
Ephes. 4.

† Cōcor. tex.
in auth. Ga
zaros. C. de
her. vbi Pet.
Godof. hunc
locū illustrat

† Vide Eym.
3. p. q. 93.

† In antiquis
codicibus cō
stanter legi
tur homini